

Basisoppgave i historie

Fødsler utenfor ekteskap i Haus og Lindås prestegjeld på 1700-tallet.

Av: Kenneth Bratland (17.12.77)

Sted: Historisk institutt, Universitetet i Bergen

Veileder: Ståle Dyrvik

Dato: 15. mai 2002

Innholdsfortegnelse

Innledning

Eksempel fra Veo i Haus	s. 4-6
Presentasjon av kildene	s. 6-7
Målsettinger og noen første problemstillinger	s. 7-8

Del 1 Lovverket

Definisjon	s. 9-9
Den verdslige straff	s. 9-12
Straffen	s. 9-9
Utviklingen i straffesystemet	s. 10-10
Den verdslige straff i et kjønnsrelatert perspektiv	s. 10-11
Fogdens rolle	s. 11-12
Den geistlige straff	s. 12-12
Dåpen	s. 12-13
Var det forskjell på menn og kvinner vedrørende kirkens disiplin?	s. 13-14
Prestens rolle	s. 14-14
Introduksjonen	s. 15-15
Skautabryllup	s. 15-15
Folkesynet	s. 15-16

Del 2 Miniundersøkelse

Topografi og beskrivelse av Haus og Lindås	s. 17-17
Ektefødte/uektefødte	s. 17-20
Offentlig skrifte	s. 20-22
Når er barna unnfanget?	s. 22-23
Alder	s. 24-26
Sosial gruppe og sivilstand	s. 26-27
Foreldrenes opphav	s. 27-29
Faddere	s. 29-30
Navneoppkalling	s. 30-31
Hva skjedde med foreldrene?	s. 31-33
Hva skjedde med barna?	s. 33-35

Sluttdel

Oppsummering	s. 35-37
Litteraturliste	s. 37-38
Kildeliste	s. 38-38
Web-adresser	s. 39-39
Vedlegg	s. 39-44

Innledning

Eksempel fra Veo i Haus

I 1715 ble pikebarnet Christi døpt i Haus kirke. Christi var ikke som andre barn, da mor og far ikke var gift med hverandre. Presten sin innførsel i kirkeboken lyder slik: ”Domin: Cantate 1715 blef udi Hougs Kircke eftter min nedkomst fra Giersta Kircke Døbt Et U-Egte Pige barn kaldet Christi, aflet af en Løs Dreng og en Egteqvinde, Drengens Nafn Ole Johansøn Indreboge, Qvindens Nafn Berthe Johansdaatter Weaa, baade for og i sin barns nød ingen anden bekiendt for sin barns fader.” Far til Christi var drengen Ole Johannessen Indre Boge som var født cirka 1688, og moren var den gifte konen Brita Johannesdatter Veo (ca. 1680-1750). Navnet på barnet var nok heller ikke tilfeldig, da mor til Ole Johannessen Indreboge het Kristi (Skre, 1981, s. 450). Hun døde imidlertid i 1706 og det har nok da vært naturlig at pikebarnet Christi ble kalt opp etter sin avdøde farmor.

Mannen til Brita, Nils Helgesen Veo (ca. 1673-1747) var soldat ut i den store nordiske krig og således fraværende. For at Brita skulle klare å drive bruket på Veo, var hun avhengig av mannlig hjelp, og da var nok en dreng ikke så dumt. Brita og Ole har nok heller ikke vært helt ukjente for hverandre, for under rettsforhandlingene kommer det fram at Ole og Brita var tremeninger.

Verdslig og geistlig sett var en slik barneavling uakseptabel og medførte skam for dem det gjaldt. Det er viktig å poengtere at Christi ble døpt i Haus kirke og ikke Starnes eller Bruvik hvor foreldrene var hjemmehørende. Ser vi på fadderne, var de faktisk ikke utenforstående, men naboer og slektninger. Naboene var David Bukkestein, Maria Davidsdatter Bukkestein og Mogens Veo. Slektingene var Anders Veo (morbror til Christi) og Helga Mogensdatter Veo (andre kona til morfar til Christi). For barneavling utenfor ekteskap skulle det betales bøter til fogden, som representerte påtalemakten, og det var derfor viktig for fogden at foreldrene stilte på tinget.

På sommertinget for Arne skipreide 25. juli 1715 hadde bygdelenismannen Børge Selvik stevnet den gifte konen Brite Johannesdtr. Veo og tjenestedrengen hennes Ole Johannessen Ytre Boge (Merknad: kun nevnt Ytre Boge på tinget, ellers alltid Indre Boge). Begge møtte for retten og tilstod barneavling med hverandre. Viselagmannen Weilandt spurte om de var i slekt med hverandre, noe de svarte ja på. De var tremenninger. Viselagmannen la da ned påstand til straff etter ”Lovens 6te Bogs 13 Capitels 13 articul”. Lagretten tok dette til følge og dømte Brite og Ole til ”...at straffis yderlig paa sin formue og hon nemblig Brite Johansdatter at forsendes til børnehuuset der to aar at arbeide, og hand nemblig Ole Johansøn at bortskikkes til Kaabberverket i Sogn der to aar at arbeide, og begge først at stande aabenbare skrift, hvilket alt bør efterkommes inden 8tte Uger efter denne Doms afsigelse./” (Nordhordland tingbok 33) Norske lovs bok 6, 13. kapittel og 13. artikkel av 1687 sier i korte trekk at de som fikk barn med hverandre, som enten var i slekt eller svogerslekt, skulle bøte deres ytterste formue til kongen. Deretter skulle de dømmes til straffearbeid fra 2 til 4 år. Før straffen ble iverksatt skulle man stå offentlig skrifte. Når de så hadde sonet sin straff var de fri. Gjentok de sine handlinger skulle de dømmes til døden. Her

virker det som om det er en sammenheng mellom kongens straff og den kirkelige straff.

Før dommen skulle settes ut i livet, måtte de domfelte altså stå offentlig skrifte. Dette var kirken sitt påbud til dem som fikk uekte barn. Det offentlige skriftemålet var nok en meget ydmykende affære den gangen. For Brite sitt vedkommende har presten gjort denne merknaden ved det offentlige skriftemålet: "Domin: 10. p. Trinitat:" ved Stamnes kirke: "Noch ble publice absolvert En Egteqvinde, nom: Berette JohansDatter Weaa hvis mand er udi Kongens Tieniste, besofvet af Hendis Tieniste Dreng, i 3dje Leed beslegtet, nafnlig Ole Johansøn Indreboge, haver faaet Deris Dom, Hand at arbeide paa Aardals Kobber Verck i Sogn 2 Aar, og Hun at blifve udi Børne Huuset i Bergen 2 Aar. Nota En Hex udi Gieldet endnu." Den siste merknaden "Nota En Hex udi Gieldet endnu" er tilføyd senere. Tre uker senere er det Ole som må stå til ansvar overfor prest og menighet: "Domin: 13. p. Trinitat:" ved Bruvik kirke: "Der ibland blef publice absolvert En Dreng, nom: Ole Johansøn Indreboge som hafde besofvet En Egte = Qvinde, nom: Berette JohansDaatter Weaa, i Tredje Leed med hin anden beslegtet, og faaet som nest over er indført.". Det siste jeg har funnet ut om Ole er at han er vakant i soldatlistene fra 1717. (Øvrebø, s. 176).

Gards- og ættesogen for Stamnes inneholder flere feil. Det gjelder i også i tilfellet med Christi. Hun ble som sagt døpt i 1715, og gift i 1789 med David Andersen Stanghelle. Problemet er bare det at dette gjelder en annen Kristi Olsdatter Veo som var født i 1754 og som fikk barn med David. Men hva skjedde så med vår Christi? Jeg søkte etter Christi Olsdatter blant de døde i Haus prestegjeld i Digitalarkivet (1691-1792). Jeg fikk opp et alternativ: Christi Olsdr. Furnes, Stamnes som døde i 1737, 22 år gammel. Da jeg med første øyekast trodde det var henne som ble døpt på Veo tok jeg feil, for i Stamnesboken skulle hun være født i 1716 som datter av Ole Helgesen og kona Synneva Sjursdatter Furnes. Det eneste problemet var at da jeg så i kirkeboken for Haus for årene 1715-1716, fikk ikke Ole Helgesen Furnes noen datter Christi. Det som derimot er et faktum er at en av de ektefødte sønnene til Brite Johannesdatter Veo, Anders Nilsen Veo (1705-1771), var bonde og selveier på Furnes fra 1732-1759. Det er derfor meget sannsynlig at Christi har bodd hos halvbroren som tjenestepike. En annen ting som underbygger dette er at den neste datteren Anders Nilsen Furnes får, blir døpt Kristi i 1739 (Skre, 1965, s. 466-469).

Dette eksempelet illustrerer både kirkens disiplin og eneveldet sitt lovverk. Det er et godt eksempel der de viktigste kildene kommer med. I de fleste andre tilfeller av barnefødsler utenfor ekteskap får vi ikke så god og utførlig informasjon i tingbøker og i kirkebøker.

Presentasjon av kildene

Som eksempelet ovenfor viser, har de viktigste kildene for meg her vært kirkebøker og tingbøker. Disse to typene kilder vil og være meget sentrale med hensyn til resten av oppgaven.

Tingbøkene for Nordhordland begynner alt i 1642 og dekker min periode på 1700-tallet. I tingbøkene finner jeg hvilke straffer som er blitt brukt mot den enkelte, eksempelvis med barneavling. Jeg finner og ut om dette er den første lovovertrjedelsen og ofte deres stand og stilling. Dette er således en meget viktig kilde. Svakheten ved tingbøkene er at de som har fått barn utenfor ekteskap, ikke alltid er tatt med. En av årsakene til dette var muligheten for å ordne

opp bøkene sine med fogden privat. En annen årsak er at de har rømt bygden.

Kirkebøkene for Haus begynner i 1691 og inneholder gifte, døde og døpte. Her er dåpen sentral, fordi det er her vi ofte finner de viktigste opplysningene om foreldrene. Men hva kan vi så forvente å finne av opplysninger i en dåp? Tar vi utgangspunkt i eksempelet fra Veo finner vi at begge foreldrene er nevnt med fornavn, farsnavn og gårdsnavn. Videre får vi vite deres sivilstand, men vi får ikke vite hvilken samfunnsklasse de tilhører. Vi får videre vite i hvilken kirke barnet er døpt og tidspunktet det er døpt. Vi får og vite navnet på fadderne og barnet. Altså kan vi dra flere viktige opplysninger fra dåpen. Det er derimot ikke alltid at vi får så gode opplysninger om foreldrene. Noen ganger får vi kun vite fornavnet på far og heller ikke hvor han er ifra. Jeg har og funnet tilfeller der navnet på mor ikke er nevnt. Andre viktige kirkelige begivenheter kirkebøkene for Haus dekker, er de konfirmerte (1737-1751) og de offentlige skriftemålene (1700-1767). Den første kirkeboken for Lindås (A 1 1699-1746) dekker kun de døpte. Vielser og dødsfall er derimot ikke bevart før i 1740. En annen viktig del av kirkebøkene for Lindås er de offentlige skriftemålene som dekker årene 1740-1767. Kirkebøkene er heller ikke alltid komplette. I kirkeboken for Haus mangler blant annet døpte for oktober og november 1747. Når man videre ser på offentlig skriftemål der man må stå til rette i kirken for blant annet barneavling, finner man ikke alltid at foreldrene sitt barn døpt. En av årsakene til dette kan være at barnet har vært dødfødt eller dødd før det har kommet til kirke. En annen årsak til denne underregistreringen kan være at foreldrene har døpt barnet sitt utenfor prestegjeldet. Det er viktig å bruke flere forskjellige kilder fordi det forekommer underregistrering i kirkebøkene, og de andre kildene kan være med å nyansere dette forholdet.

Andre kilder jeg har brukt er skifteprotokoller som inneholder arvingene til et bo. Skiftene er viktig som redskap til å finne ut hvor barna og foreldrene blir ut av.

En annen kilde jeg har brukt er fattiglistene for Haus og Lindås fra 1756 som ligger i esken Overfattigkommisjonen for Bergen 1756-1797.

De viktigste kildene jeg har brukt i denne miniundersøkelsen er altså kirkebøkene for Haus og Lindås, tingbøker for Nordhordland og skifteprotokoller. Det som er viktig i denne sammenhengen er å sjekke disse kildene og andre kilder opp imot hverandre, og på denne måten få et mest mulig korrekt bilde av forholdene.

Målsettinger og noen første problemstillinger

Denne oppgaven skal omhandle barn født utenfor ekteskap og deres foreldre. Det er flere måter å lage en slik oppgave på. Den ene måten kan være å se på litteraturen om hva som er skrevet om fenomenet i Norge og i Europa. Her kunne man sett på problemstillinger andre forskere har arbeidet med, og hvilke konklusjoner de har gjort seg. To sentrale aktører her er Eilert Sundt som undersøkte sedelighetstilstanden i Norge på 1800-tallet og Peter Laslett som har undersøkt illegitimitet i Europa i perioden 1500-1800. En annen måte jeg kan utforske en slik oppgave, er ved å utforske kildematerialet. Det er det siste alternativet jeg har valgt å fokusere på. En av årsakene til dette er at jeg nå har muligheten til å behandle kildene direkte. En annen årsak er at jeg som ivrig slektsforsker liker detektivarbeid for å finne ut av enkeltskjebner, og dette er

det så absolutt behov for i denne oppgaven.

Videre har jeg delt oppgaven inn i to deler. I del 1 vil jeg definere begrepet uekte barn. Deretter vil jeg se på forholdene i Norge med hovedvekt på 1700-tallet. Spørsmål som skal besvares her er hvordan styresmaktene og embetsmennene behandlet dem som fikk barn utenfor ekteskap. Dette skal undersøkes gjennom lovverket i Danmark-Norge på 1600-1700-tallet og gjennom kirkens disiplin. Jeg deler videre lovverket inn i to deler, først den verdslige straff og deretter kirkens disiplin. Her vil jeg og undersøke om det var noen forskjell i dåpsritualet mellom ekte og uekte barn.

Videre var det to sentrale embetsmenn når det gjaldt uekte barn, nemlig fogden og presten. Jeg vil i denne oppgaven se på begges roller. Deretter vil jeg se om det er forskjellsbehandling av mor og far når det gjelder verdslig straff og kirkens disiplin. Til slutt vil jeg se på hvordan allmuen så på dem som fikk barn utenfor ekteskap. Dette vil jeg undersøke gjennom introduksjonen av kvinner, skautabryllup og folkesynet.

I del 2 har jeg gjort en miniundersøkelse fra prestegjeldene Haus og Lindås i Nordhordland i 20-års perioden 1741-1760. Først vil jeg foreta en presentasjon av de to prestegjeldene. Når så dette er gjort, vil jeg undersøke hvor utbredt fenomenet uektefødte barn var i forhold til ektefødte. Deretter vil jeg se om foreldrene sto offentlig skrifte etter barnefødselen og når barna ble unnfanget. Alder er en annen ting jeg vil undersøke. Var det virkelig slik at det helst var unge folk som fikk uekte barn? Deretter vil jeg se på hvilken sosial gruppe foreldrene tilhørte og hvor de kom ifra. Var det slik at foreldrene til de uekte barna var hjemmehørende i prestegjeldet? Er det videre slik at det fadderne som blir brukte er kjentfolk og naboer fra bygden, eller er det i stedet brukt fremmede folk? Navneoppkalling har alltid vært en sentral ting i det gamle bondesamfunnet. De avdøde familiemedlemmene skulle æres ved å bli kallet opp igjen. Hvordan ble dette systemet praktisert når det gjaldt barn født utenfor ekteskap? Det jeg vil finne ut her er om de ble kalt opp etter foreldrene, besteforeldrene, eller om de ble kalt opp etter noen i det hele tatt. Til slutt vil jeg se på hva som skjedde videre med foreldrene og barna. Det som står sentralt her er om foreldrene ble gift etter de hadde fått uekte barn, og hvor mange som giftet seg med den man hadde fått barn med. Videre vil jeg se på om foreldrene forsvinner ifra nærsamfunnet eller om de blir værende der. Barna har ikke hatt det beste utgangspunktet når de har blitt satt til verden, men hvor mange av dem levde opp? Og hva skjedde med dem som nådde voksen alder?

DEL 1 LOVVERKET

Definisjon

Begrepet uekte barn gjenspeiler at barnet er født utenfor ekteskap. Alle barn er ekte nok, men begrepet må sees i sammenheng med at barnet ikke var ektefødt. På 1600-1700-tallet var det viktig for styresmaktene å skille mellom disse to gruppene av barn. De som hadde fått barn og som var trolovet slapp heller ikke unna straff fra verdslige myndigheter. Derimot slapp trolovede foreldre å stå offentlig skrifte.

Gjeldende lov på 1700-tallet var Christian Vs lov fra 1687. Her defineres et barn som ekte hvis foreldrene var gift. Foreldrene kunne legitimere barnet selv hvis de giftet seg etter barnefødselen. Hvis foreldrene var trolovet og en av foreldrene døde før giftermålet, ble barnet regnet som ekte, under forutsetning av at barnet var unnfanget før trolovelsen.

Den verdslige straff

Straffen

Undersøker man loven til Christian V fra 1687 finner vi for det første at straffen for første gangs leiermål var bøter. Ugifte kvinner måtte betale 6 riksdaler, mens de ugifte mennene betalte det dobbelte, altså 12 riksdaler. Hvis de ikke kunne betale var straffen fengsel. Ved tredje gangs leiermål var straffen for kvinnen pisking og for mannen var straffen enten dødsstraff eller formuesstraff og fengselsstraff. For hor som gjaldt gifte personer var straffen formuesstraff. Halve boet/formuen skulle da gå til kongens kasse. Den andre halvdelene fikk den uskyldige ektefellen beholde selv. For andre gangs forseelse ble gifte foreldre dømt til forvisning fra stiftet eller amtet, og for tredje gangs forseelse var det dødsstraff. Leiermål i forbudte ledd, dvs. slektskap som søskenbarn, tremeninger eller svogerslekt var straffen formuesstraff, i tillegg til straffearbeid fra 2-4 år. Ved andre gangs forseelse var det dødsstraff som ventet. Ved blodskam var straffen dødsstraff. Blodskam innbefattet barn som fikk barn med sine foreldre, eller søsken. Det er og viktig å presisere at de som fikk dødsstraff kunne anke til kongen. For dem som ble benådet, ble som regel dødsstraffen omgjort til livstidsstraff.

Utviklingen i straffesystemet

Loven er full av nyanser og jeg tar for meg noen av de lovene jeg anser som viktige når det gjelder leiermål og barneavling etter 1687.

1696: Menige soldater ble fritatt for bøter og offentlig skrifte

1714: Straffen endres fra fengsel til straffearbeid. Ugifte kvinner skulle sendes til spinnehuset, menn til festningen eller bergverkene. Betalingen skulle være 8 skilling dagen. Mennene måtte da jobbe i 144 dager, mens kvinnene måtte jobbe i 72 dager.

1723: Fogdene får leiersmålsbøtene som del av sin lønn, så lenge den var under 20 riksdaler

1734: Opphevelse av kvinnens rett til ekteskap med barnefaren

1734: Ingen måtte slippe unna offentlig skrifte, men man kunne søke kongen om fritakelse.

1759: Leiermålet var kun straffbart når besvangring fant sted

1763: Faren til et uekte barn skulle betale halvparten av omkostningene til barnets underhold til barnet var 10 år.

1767: Offentlig skriftemål for leiermål ble erstattet av 8 dagers fengselsstraff. Man kunne imidlertid kjøpe seg fri fra denne straffen mot å betale en leiermålskvittering på 10 riksdaler stemplet papir.

1791: Leiermålsbøtene ved for tidlig samleie falt bort. En annen lov som kom samme året var at fattigvesenet skulle forsørge barnet mens moren sonet.

1800: Opphevelse av fengselsstraff for 1 gangs leiermål.

1812: Leiermålsbøtene ble opphevet.

Ser vi på denne oversikten (Eliassen, s. 92-97) er det flere interessante ting som kan bemerkes. Det første jeg vil bemerke er bøtene. Fra loven i 1687 skulle mannen bøte 12 og kvinnen 6 riksdaler. Hvis de derimot ikke kunne betale var fengselsstraff alternativet. Utover på 1700-tallet skiftet styresmaktene syn. Fengsel var dyrt og det var det offentlige som måtte bære kostnadene til dette. Da var straffearbeid et godt alternativ som eneveldet tjente på, og der foreldrene kunne nedbetale sine bøter gjennom hardt arbeid. Fogden sin rolle blir og mer interessant da han fra 1723 fikk beholde bøteinntektene under 20 riksdaler som en del av sin lønn. Dette må ganske utvilsomt inspirert fogden til å stille foreldrene til rettes.

Den verdslige straff i et kjønnsrelatert perspektiv

Ser vi lovverket i et ”kjønnsperspektiv” ser vi at kvinnene taper terreng. Menn som er soldater får dispensasjoner til å slippe unna både bøter og offentlig skriftemål. Dessuten var det først i 1763 at mennene måtte være med å betale underholdningsbidrag til barna. Men som vi har sett i oversikten ovenfor hadde faktisk mannen en strengere økonomisk straff enn kvinnen. Han måtte ut med det doble av bøter. En av årsakene til dette kan ha vært at mannen som regel hadde det doble av tjenestelønn i forhold til kvinner. Dette gjaldt arbeidslønn generelt. I tillegg arvet mannen det doble av kvinnen fram til 1857 (Historisk leksikon, s. 26).

En fordel som kvinnen hadde var at hun kunne kreve ekteskap av mannen. Dersom mannen hadde hatt samleie med en kvinne etter å ha fridd, pliktet han seg å gifte seg med henne. Dette var under forutsetning at hennes foreldre eller formynder samtykket. Hvis han derimot nektet, kunne kvinnen kreve ekteskap av ham. Kvinnens rett til å kreve ekteskap ble imidlertid opphevet i 1734, noe som medførte at kvinnen sto enda svakere. Ser vi på forsørgeransvaret sto kvinnen alene om dette fram til 1763, da faren måtte være med på å gi underholdningsbidrag til barnet var fylt 10 år.

Fogden sin rolle

Det er min teori at det var om å gjøre for fogden å få foreldrene til uekte barn til å betale bøter, siden bøteinntektene gikk til ham. På landsbygda var fogden den person som foruten presten håndterte sedelighetssanksjonene. Fogden hadde som oppgave å være påtalemakt i

leiermålssakene. Før 1723 gikk bøtene som man måtte betale for leiermål til kongens kasse. Fra og med 1723 fikk fogden beholde bøteinntektene for leiermål så lenge de ikke oversteg 20 riksdaler. For leiermål måtte mannen som før nevnt betale 12 riksdaler og kvinnen halve denne summen. For dem som hadde penger til å betale bøtene kunne man ordne opp med fogden privat, slik at man unngikk bygdetinget og allmuen. For dem som ikke klarte bøtene ventet gjerne straffarbeid eller fengselsstraff (Risa, s. 108-109).

Her ser vi at fogden sin rolle er mer enn kun påtalemakt. Han har et økonomisk motiv i disse sakene. For fogden som også hadde en del av lønnen knyttet opp mot bøtene må det ha det vært viktig for å få tak i disse menneskene som hadde hatt leiermål med hverandre. Systemet førte til et classeskille og et kjønnskille. De som hadde råd til å betale bøtene sine slapp fengselsstraff og kunne ordne opp med fogden privat. Det kunne ikke de fattige. Ser man på kjønnspektivet, er det kvinnene som står svakest ved at de var økonomisk tilbakestående, samtidig som de var umyndige.

Bøtesummene på 12 og 6 riksdaler var nok i drøyeste laget for de aller fleste, og trolig på grunn av dette skiftet styresmaktene i 1724-1725 kurs. Den nye ordningen gikk ut på at de som ikke hadde nok penger til å betale bøtene sine med, skulle betale med det de hadde og deretter gå fri. Årsaken til endringen av den nye kursen var dyre fangetransporter til blant annet straffearbeidsanstaltene, i tillegg til administrasjonen av fangetransportene. For dem som derimot ikke hadde noen penger til å betale med, ventet kroppsstraff. Et eksempel på dette var gapestokken. (Risa, s. 69). Den nye ordningen gav alle nye muligheter til å gjøre opp for seg med det de kunne make økonomisk, og bli ferdig med det. Det var og gunstig for fogden som fikk nye inntekter han vanligvis hadde gått glipp av, hvis foreldrene måtte sendes vekk på straffarbeid til avtingning av bøtene.

Den geistlige straff

Kirken opererte med publice absolvente, eller offentlig skriftemål på 16-1700-tallet. Her måtte kvinnen og mannen offentlig opplyse om sin brøde overfor allmuen. Offentlig skriftemål gjaldt mange slags forbrytelser, eksempelvis tyveri, unnlattelse av å gå til nattverd, fyll og det å få barn utenfor ekteskap. Det er det sistnevnte jeg skal behandle i denne sammenhengen. Det offentlige skriftemålet gjaldt både for mannen og kvinnen ved barneavling. Hvordan fungerte dette så i praksis?

I kirkesognet Domkirken i Bergen var det 232 personer som sto offentlig skrifte i perioden 1726-1740. Av disse var det 205 kvinner, mens det kun var 27 menn. Det ble i samme periode døpt 195 uekte barn i tillegg at det var en del uekte dødfødte barn. Dermed kan en si at omtrent alle kvinnene sto offentlig skrifte, mens kun 12% av mennene. Det er og et paradoks at det den 23. desember 1712 kom en forordning om "nøiere Kirkedisciplin" som innskjerpet kravet om at ingen skyldige skulle slippe unna offentlig skriftemål (Davidsen, i kapittelet om teori og praksis). I min undersøkelse fra Lindås og Haus er det og flest kvinner som står offentlig skrifte. Dette er heller ikke enkelt eksempler, for på Digitalarkivet finner jeg flertall av kvinner som sto offentlig skrifte både på Voss og Askøy.

Det offentlige eller åpenbare skriftemålet ble avskaffet ved lov i 1767. Samtidig kom en ny forordning til. I stedet for offentlig skrifte skulle man fra og med 1767 sitte 8 dager på vann og brød. Kirkens disiplin gikk over til å bli en verdslig straff. Kirken og eneveldet hang nøye sammen økonomisk, og var man rik nok kunne man kjøpe seg fri. Etter søknad gav Kanselliet fritagelse til fengsel på vann og brød mot en leiermålskvittering som var skrevet på et 10 riksdalers dokument (Sogner, s. 111). Dette var nok for dyrt for kvinnene av de lavere klasser, så her førte også systemet til klassedeling

Dåpen

Dåpen var obligatorisk i de eldste tider. På landet skulle barna døpes åtte dager etter fødsel og i byene innen fire dager. Det at de fikk lenger tid på landet hadde sammenheng med at det ofte var strevsomt og langt å reise til kirke. Det var derimot straffbart å ikke overholde dette påbudet på 1600-1700-tallet. De som av en eller annen grunn ikke kunne komme seg raskt til kirke, kunne benytte seg av hjemmedåp, for senere å få stadfestet dåpen i kirken. For barn som var født utenfor ekteskap gjaldt de samme reglene med et unntak, nemlig at de ikke skulle døpes i lag med de som var ektefødt (Kiil, s. 43). Andre ting som skilte seg ut var at presten ikke fikk offergaver ved dåp av uekte barn. I tillegg ble føringen av de uekte barna ofte ført i egne kolonner, slik at man unngikk å skrive dem i lag med de ektefødte i kirkebøkene.

Var det forskjell på menn og kvinner vedrørende kirkens disiplin?

I utgangspunktet skulle det ikke være forskjell på mann og kvinne når det gjaldt kirkens disiplin, men som vi så i avsnittet ovenfor var det i praksis slik at mannen ofte slapp unna. Hadde kvinnen derimot lovlige utveier til å slippe kirkens disiplin? Kvinnen kom under det geistlige embetsverket sitt kontrollapparat i forbindelse med føringen av alle barnefødsler. Dåpsplikten gjorde sitt til at de fleste mødre kom under presteskapet sin kontroll. Registreringen hadde to hovedformål. For det første var det hensynet til styresmaktene sitt behov for sivil registrering av alle døde. Den andre årsaken var den lokale påtalemakten (eksempelvis fogden) sitt behov å vite hvem som hadde fått uekte barn (Risa, s. 49).

De kirkelige seremoniene i tilknytning til mor og barn var dåpen og introduksjonen. Presten skulle ha offergaver i kirken ved bryllup, dåp og introduksjon. Siden både sivilregistreringen av dåp og jordmødre var tilknyttet presteskapet, var det så å si umulig for kvinnen å slippe unna kirkens disiplin. Ugifte mødre fikk heller ikke ta del i introduksjonen, ei heller var det lov å gi offergaver ved dåp (Risa, s. 50-51). Konklusjonen min blir at kvinnene ikke hadde noe å stille opp med for å slippe unna kirkens disiplin siden det var påbudt å døpe barnet. Det var heller ikke hjemmel for noe slikt i lovverket før forordningen med offentlig skriftemål ble tatt bort i 1767. Hvordan stilte det seg for mannen? Hadde han noen lovlige veier å gå for å unngå kirkens disiplin?

Ifølge Norske lov av 1687 var det i utgangspunktet ikke noen forskjell på mann og kvinne når det gjaldt å gjennomgå kirkens disiplin. Men dette gjaldt ikke i praksis. Ifølge et reskript av 1671 fritok: "Kongens militaire Betjente, Ryttere, og Soldater for Kirckens Disciplin efter

begangne Leiermaal.” Denne politikken ble og ført utover på 1700-tallet med stadig utvidede dispensasjoner. Synet var at et effektivt forsvar gikk foran rettsforfølgelse av slike lovbrudd, siden leiermål og barneavling ikke var sett på som kriminelle handlinger. Ikke uventet førte dette til interessekonflikter mellom presteskapet og fogdene på den ene siden og militære styresmakter på den annen side. I et reskript fra 1738 skulle man få slutt på stridighetene. Innholdet i reskriptet slo fast at soldater skulle slippe unna de geistlige og verdslige sanksjonene dersom det var ukjent for dem at kvinnen var gravid. Men allerede i 1744 måtte styresmaktene dra inn forordningen, da særlig presteskapet klaget over at den ble misbrukt (Risa, s. 30-31). En annen måte mannen kunne slippe unna på var ved hjelp av nektingseden. Nektingseden gav i loven av 1687 mannen mulighet til å nekte farskapet og til å frikjenne seg på tinget. Mannen sto sterkere enn en ugift mor, eksempelvis ved at han var myndig. Nektingseden må sees i sammenheng med kvinnens rett til å kreve ekteskap av mannen, hvis ikke mannen hadde brukt nektingseden. I 1734 kom forordningen som opphevet kvinnens rett til ekteskap, noe som førte til at kvinnen sto enda svakere enn før (Risa, s. 31-32).

I dette avsnittet har vi sett at ifølge loven sto mannen og kvinnen likt når det gjaldt kirkens disiplin. I praksis fungerte det ikke slik. Mannen kunne slippe unna ved bruk av nektingseden eller hvis han var soldat i kongens tjeneste. Kvinnen derimot sto mer eller mindre alene mot øvrigheten. Undersøkelsen min nedenfor viser og et klart flertall av kvinner som sto offentlig skrifte. Mannen var mer mobil, og hadde frem til 1763 ikke noe formelt forsørgeransvar for de uekte barna. Kirken derimot løsnet på grepet i 1767, ved at det offentlige skriftemålet ble avskaffet og erstattet med en verdslig lov.

Prestens rolle

Når det gjelder presteskapet på 1700-tallet er det min påstand at det ikke bare hadde et utgangspunkt i Bibelen på at folk skulle leve sømmelig og i ekteskap. Dette begrunner jeg ved at prestene også hadde lønnsinntekter ved offergaver, ved for eksempel bryllup, introduksjon og dåp. Det er derfor min påstand at presteskapet helst så at allmuen/menigheten levde sømmelig i ekteskapelige familiestrukturer.

Presten hadde som nevnt inntekter gjennom offergavene på 16-1700-tallet. Han var nok derfor ikke interessert i for mye ”løslivenhet” i prestegjeldet. Men prestene hadde to utveier til å få i utgangspunktet uekte fødte barn ektefødte. Dette gjaldt i de tilfellene der foreldrene var trolovet før barnefødselen og giftet seg kort tid etterpå. Det andre gjaldt trolovede par, der barnefødselen var avgått ved døden før giftermålet (Risa, s. 52). Dette med å gifte seg etter barnefødselen var økonomisk fordelaktig for presten, for nå kunne han ta imot offergaver ved dåpen av nye ektefødte barn i tillegg til introduksjonen av barnemoren. For foreldrene var det en fordel med at de slapp unna det offentlige skriftemålet. Dermed tjente begge parter på det.

Introduksjonen

Introduksjon eller kirkegang kaltes det når en kvinne etter en barnefødsel ble høytidelig ført inn i kirken av presten. Dette hang sammen med gamle tradisjoner og forestillinger om at barselkvinnen var uren, og at hun derfor måtte holde seg unna kirken en stund etter fødselen. Vanligvis gjaldt dette i 6 uker. Presten som leide inn kvinnen fikk offerinntekter av denne kirkelige

seremonien (Historisk Leksikon, s. 173).

Som tidligere nevnt hadde ikke mødre til uekte barn rett til å bli introdusert. Dermed måtte de gå rundt som ”urene” helt til de hadde fått seg et ektefødt barn. I 1754 ble imidlertid introduksjonen opphevet. Dette skulle da i utgangspunktet være gledelig for de ugifte mødrene. Mye tyder på at det ikke var det, for i praksis fortsatte presten å introdusere etter 1754. I kirkebøkene for Lindås finner jeg introduserte kvinner helt fram til begynnelsen av 1800-tallet. For Haus sitt vedkommende finner jeg introduserte kvinner til slutten av 1700-tallet. Denne praksisen har nok sittet dypt forankret i både allmuen og ikke minst presten som hadde inntekter fra den. Skammen må kanskje ha føltes ekstra tung for dem som ikke hadde anledning til å delta på denne seremonien.

Skautabryllup

Som undersøkelsen min nedenfor viser var det en del av de ugifte mødrene som giftet seg opp igjen senere. På 1900-tallet ble skikken med brudekjoler i den hvite uskyldens farge innført. Før den tid var uskylden eller jomfrustempelet forbundet med det å være kronebrud. De piker som derimot var med barn eller ”besofet” hadde mistet retten til å være kronebrud og måtte derfor gå med skaut på bryllupsdagen (Austestad, s. 66).

Så til og med etter at ”forbrytelsen” var begått, skulle kvinner straffes ved at de ikke fikk være kronebrud. Enkelte prester omtalte og barnemødrene som ”qvinde” eller ”qvinden” for å skille dem ut fra enker og piker, når det gjaldt giftermål. Mødrene til de uekte barna ble på denne måte stemplet og sett på som avvikere av både allmuen og presteskapet.

Folkesynet

I 1755 ble det opprettet et offentlig fattigvesen i Bergen stift, eller det som i dag er fylkene Hordaland, Sogn og Fjordane og Sunnmøre i Møre og Romsdal. Det ble videre opprettet en overkommisjon som øverste myndighet for fattigvesenet. Denne ble ledet av biskopen og stiftsbefalingsmannen (Hartvedt, s. 428). Hvordan stilte allmuen så seg til at de ble pålagt å følge opp et offentlig fattigvesen? Hvis vi ser på fattigvesenet for Haus, som forøvrig ble opprettet i 1756, ser vi at allmuen var interessert å holde utgiftene nede. Eksempelvis ble det ikke ansatt noen bygdevekter. Å ha en bygdevekter var dyrt, og allmuen i Haus ville selv se etter omstreifere og betlere. Heller ikke allmuen i Lindås var interessert i å ha noen bygdevekter i 1756, til tross for at de hadde hatt en noen år i forveien (Overfattigkommisjonen, Haus og Lindås). Hva antyder så dette? Fattigkommisjonen bestod foruten sognepresten av bonderepresentanter. Den sistnevnte gruppen arbeidet med fattigsakene og de har sannsynligvis gjort både prest og bønder langt mer bevisste om kostnadene ved understøttelse, og interesserte i å holde utgiftene til ugifte mødre og deres barn nede.

En av mine forfedre Ole Matiassen Bakke (1816-1895) skrev dagbok. I denne dagboken lister han opp flere anene og slektningene sine. Dagboken bærer preg av en meget kristelig mann som ønsket å ha alt i sømmelige former. Om en oldefedrene hans, Lasse Andersen Grytås (ca. 1722-1800) er dette omtalt: ”Efter Lasse Grytaas, som kom til Holmedal, har der hidtil været omtrent 220 Efterkommere, og intet uægte Barn”(Bakke, s 61). Lasse Grytås (ca. 1720-1800)

hadde flere etterkommere som oldebarnet Ole M. Bakke referer til, men altså ingen uekte. Dette må vel kunne sies å være et eksempel på at det var forbundet med skam å få uekte barn. Men var det virkelig slik at det ikke fantes uekte barn i denne slekten? Som ivrig slektsgransker har jeg gjennomgått kirkebøkene for Ytre Holmedal prestegjeld i perioden 1756-1821, men jeg fant heller ingen uekte barn i denne slekten her. Det var heller ikke det store antallet med uekte fødsler i dette området.

Ytre og Indre Holmedal prestegjeld i Sunnfjord er og omtalt av Eilert Sundt. Sundt kom frem til at Sunnfjord regionen innbefattende Holmedal hadde et meget lavt antall av utenomekteskapelige fødsler på midten av 1800-tallet (Sundt, s. 282). Sundt gir og et annet eksempel fra Sogn. Hvis et ektepar i Sogn merket at deres datter eller tjenestepike har ti elskere som kappes om å være med henne, gjør ikke foreldrene noe med det. Hvorfor? Det er bedre at piken kan få gjøre et valg av en mann som kan forsørge henne, enn sjansen for å få et uekte barn. Til tross for at nabojenten har fått et uekte barn året før, skremmer ikke dette foreldrene eller husbondfolket. Går det derimot gale, så betraktes dette mer som et uhell enn som synd og skam (Sundt, s. 483). Dette eksempelet som er fra midten av 1800-tallet, modifierer imidlertid synet på uekte barn, i hvert fall i Sogn.

DEL 2 Miniundersøkelse

Topografi og beskrivelse av Haus og Lindås

På 1700-tallet bestod Haus prestegjeld av 5 kirkesogn: Hovedsognet Haus, Gjerstad, Stamnes, Bruvik og Mjelde. Haus prestegjeld dekker det som i dag er områdene Arna bydel i Bergen kommune, den sørlige delen av Osterøy kommune og store deler av Vaksdal kommune (utenom Bergsdalen og Eksingedalen). For øvrig er landskapet i Haus et typisk fjordlandskap med dype fjorder og høye fjell der gårdene klorer seg fast, spesielt fra Sørfjorden og inn Veafjorden. Det består og av flatere jordbruksområde, spesielt fra Ytre Arna og opp til Unneland. Gjerstad sogn ligger i innlandet til Osterøy og består av fjellgårder som ikke grenser til sjø.

På 1700-tallet bestod Lindås prestegjeld av 6 kirkesogn: Lindås hovedsogn, Sandnes, Fedje, Myking, Austrheim og Lygra. Lindås prestegjeld dekker det som i dag er Fedje kommune, Masfjorden kommune, Austrheim kommune, området Sletta i Radøy kommune og de nordlige og midtre deler av Lindås kommune. Landskapet i Lindås er mangfoldig og består av kystlandskap og lyngheier, spesielt på Fedje og Austrheim. Fjordlandskap med høye fjell og dype daler er det i Masfjorden. Gode og litt flatere områder finnes i innlandet i Lindås og Myking sogner til like med Sletta på Radøy.

Ektefødte/uekte

Som tidligere nevnt tar miniundersøkelsen for seg 20-årsperioden 1741-1760, og det første jeg skal se på er hvor utbredt fenomenet uekte barn er i disse to prestegjeldene. For å finne ut dette har jeg laget to tabeller, den første fra Haus og den andre fra Lindås.

Tabell 1 Haus: Oversikt over de ektefødte barna kontra de uektefødte barna i Haus

År	Ektefødte	Uektefødte	Totalt	Prosent for femåret
1741:	61	1	62	
1742:	80	0	80	
1743:	84	1	85	
1744:	84	1	85	
1745:	87	0	87	0,75
1746:	79	1	80	
1747:	52*	1	53	
1748:	86	0	86	
1749:	90	1	91	
1750:	93	0	93	0,74
1751:	102	0	102	
1752:	79	3	82	
1753:	91	2	93	
1754:	108	0	108	
1755:	78	1	79	1,29
1756:	90	1	91	
1757:	93	2	95	
1758:	110	0	110	
1759:	103	4	107	
1760:	93	2	95	1,92
Totalt: 1743		21	1764	1,19

*Året 1752 er mangelfullt da månedene oktober og november mangler.

Av disse barna var det født 10 uekte gutter og 11 uekte jenter. For Haus sitt vedkommende finner man at per 100 ektefødte barn blir det født i snitt 1,19 uekte barn. For å sammenligne dette resultatet med naboprestegjeldet til Haus, Fana finner man at i perioden 1795-1803 finner man at per 100 barnefødsel var 3,4 av dem uekte. Fana har dermed omtrent dobbelt så mange uekte fødsler som Haus. Forflytter vi oss til Leikanger i Sogn i samme periode finner vi et antall på 4,9 (Haavet, s. 15). Spørsmålet nå er om Lindås som også ligger i Nordhordland skiller seg ut eller følger samme mønsteret som Haus.

Tabell nr. 2: Oversikt over de ektefødte barna kontra de uektefødte barna i Lindås

År	Ektefødte	Uektefødte	Totalt	Prosent for femåret
1741:	85	1	86	
1742:	99	1	100	
1743:	118	2	120	
1744:	54	1	55	
1745:	145	0	145	0,98
1746:	99	4	103	
1747:	132	3	135	
1748:	116	1	117	
1749:	114	0	114	
1750:	102	1	103	1,57
1751:	121	2	123	
1752:	123	0	123	
1753:	128	1	129	
1754:	129	2	131	
1755:	101	0	101	0,82
1756:	126	2	128	
1757:	108	1	109	
1758:	119	0	119	
1759:	118	1	119	
1760:	104	1	105	0,86
Totalt:	2241	24	2265	1,06

Av disse barna var det født 14 uekte gutter og 10 uekte jenter. Som man ser ut ifra tabellen her er det snakk et veldig lavt antall av fødsler utenfor ekteskap. I løpet av denne 20-årsperioden blir det i snitt født 1,06 uekte fødte barn per 100 fødsler. Antallet her følger mønsteret som ellers i Nordhordland og i Haus. Eilert Sundt fant det samme i sin forskning at Nordhordland var et område i Norge som hadde et meget lavt antall uekte fødsler på midten av 1800-tallet (Sundt, s. 287). I perioden 1795-1803 hadde Lindås prestegjeld 11 uekte fødsler og dette gir et resultat på 1,3 % (Haavet, s. 15). Fremdeles holder uekte fødsler seg lavt, men med en ørliten økning på 0,2%

Hvordan står disse tallene i forhold til resten av landet? For å finne ut av dette har jeg gått via internett til Statistisk sentralbyrå sine hjemmesider. Her begynner deres første oversikt over ektefødte barn kontra uekte i 1770. Jeg har valgt å ta et lite utvalg av år for å vise hovedtrekkene på slutten av 1700-tallet til 1850.

Tabell nr. 3: Oversikt over de ektefødte barna kontra de uektefødte barna i Norge

År	Ektefødte	Uekte	Totalt	Prosent
1770:	23515	855	24370	3,5
1775:	24424	1085	25509	4,3
1780:	24711	1273	25984	4,9
1801:	24953	1453	26406	4,7
1850:	43082	3715	46797	7,9

Ser vi på Norge som ett, øker fødslene av uekte barn fra 4,9% i 1780 til 7,9% i 1850. Dette er en nesten en fordobling i løpet av en 70-årsperiode. Noen av årsakene til dette kan være at samferdselen blir mer utbygd på 1800-tallet, og at flere byer vokser frem. I byene var man mer anonym, enn hvis man levde på en avsidesliggende gård. I forhold til landsgjennomsnittet på slutten av 1700-tallet ligger Haus og Lindås forbausende lavt. Eilert Sundt forklarte dette med store regionale forskjeller. På Østlandet hadde man på 1800-tallet en mye høyere andel av uektefødte barn enn på Vestlandet. For å forklare dette fenomenet knyttet Sundt det opp imot Østlandstradisjonen. Denne tradisjonen gikk ut på at tjenestefolket av begge kjønn bodde i fjøset om sommeren (Sundt, s. 45). På denne måten ble det store muligheter for seksuell omgjengelse mellom tjenestefolkene, noe som ofte resulterte i barnefødsler.

Offentlig skrifte

Ifølge loven skulle både mannen og kvinnen stå offentlig skrifte ved barnefødsel utenfor ekteskap. Jeg har tidligere vist at for Bergen sitt vedkommende var det flest kvinner som sto offentlig skrifte og det er min påstand at Nordhordland ikke skiller seg ut fra dette mønsteret. På grunnlag av det offentlige skriftematerialet vil jeg og finne ut om det er noen som har fått barn med hverandre uten at dåpen er ført i kirkebøkene.

Tabell nr. 4: Dem som sto offentlig skrifte forbundet med barneavling:

År	Lindås	menn	kvinner	Haus	menn	kvinner
1741:	0	0	0	1	0	1
1742:	2	1	1	0	0	0
1743:	1	1	0	1	0	1
1744:	0	0	0	2	1	1
1745:	1	0	1	0	0	0
1746:	4	0	4	1	0	1
1747:	3	2	1	1	1	0
1748:	2	0	2	1	0	1

1749:	0	0	0	1	0	1
1750:	0	0	0	3	1	2
1751:	0	0	0	0	0	0
1752:	0	0	0	3	0	3
1753:	0	0	0	0	0	0
1754:	1	1	0	2	1	1
1755:	0	0	0	1	0	1
1756:	1	0	1	5	2	3
1757:	0	0	0	2	1	1
1758:	1	0	1	1	1	0
1759:	1	1	0	2	1	1
1760:	0	0	0	2	0	2
Sum:	17	6	11	29	9	20

Som man ser ut ifra tabellen er det flest kvinner som måtte stå offentlig skrifte i Haus og Lindås, akkurat som i Bergen, men andelen av menn er mye høyere her enn det den var i Bergen. For Haus prestegjeld sitt vedkommende sto 20 kvinner offentlig skrifte mot bare 9 menn. For Lindås sitt vedkommende ser vi samme tendensen til at det er flest kvinner som står offentlig skrifte. Det er med de 11 kvinnene omtrent dobbelt så mange i forhold til de 6 mennene. Hvis vi ser på årsakene til hvorfor det er flest kvinner finner vi dette: Den ene årsaken er at barnefaren er død før fødselen. Dernest hadde soldater i kongens tjeneste mulighet for å slippe unna. Dessuten slår det meg er at det er født 45 barn, og at flere av foreldrene forsvinner før de i det hele tatt har stått offentlig skrifte. Hvorfor var det slik mobilitet ved offentlig skriftemål? Dette kan forklares ved at ca. ¼ av de barna som ble døpt ikke hadde hjemmehørende foreldre i lokalsamfunnet. Disse mødrene og noen av fedrene reiste videre. En annen gruppe var omstreiferne som reiste videre etter at barnet var født, slik at de slapp unna kirkens disiplin. Noen av barnemødrene utenifra prestegjeldene sto derimot offentlig skrifte, eksempelvis Catharina Scheen i 1746. Barnefaren Arne Eide fra Nordfjord har imidlertid ikke stått skrifte i Lindås fordi han var bosatt i Nordfjord. I hennes tilfelle hadde hun lagt i barsel i Lindås, i tillegg til at hun var alene der, slik at presten og fogden hadde kontroll på henne.

Ser man derimot på dem som har stått offentlig skrifte som har fått barn med hverandre uten at det er ført i kirkebøkene for Haus og Lindås som døpt, finner man 5 ekstra uekte barn i Haus. For to av barna kjenner jeg den videre skjebne. Et av barna var Ole Olsøn Wichne som ble gravfestet ved Mjelde i 1752. Alderen hans var oppgitt til 3 måneder og 3 uker. Foreldrene hans Ole Wichne og Marta Aaseim sto offentlig skrifte samme året. Et annet av dem var guttebarnet til Helge Veo og Maritha Stamnes i 1756. Han ble født i dølgsmål og døde rett etter fødselen. For Lindås sin del er det 4 uekte barn i tillegg til de 24. Jeg vet ingenting om disse barna. På generelt grunnlag kan barna for både Lindås og Haus være døpt i naboprestegjeldene, uten at jeg har studert dette så nøye. Det som videre er et faktum er at det totale antallet av uekte barn stiger fra 45 til 54. Dette er en økning på ca 16.7 % noe som igjen peker på at uekte fødsler har vært høyere enn det som kirkebøkene oppgir ved dåp.

Når er barna unnfanget?

En kvalifisert gjetning av når barna ble unnfanget på 1600-1700-tallet, peker i retning av vår- og sommermånedene. Dette må sees i sammenheng at det var i sommerhalvåret at man hadde mest samkvem med andre, eksempelvis gjennom tjeneste og onnearbeid. I tillegg var det i dette halvåret at reisevirksomheten tok seg opp slik at man kom i kontakt med mennesker på gjennomreise. Eilert Sundt hevdet i sin forskning at det var en sammenheng mellom det at tjenestefolket sov ute i sommerflore eller høylåven og at flesteparten av barna født utenfor ekteskap ble unnfanget om våren og sommeren. Hvordan stiller så dette seg for Haus og Lindås? For å undersøke dette må jeg presisere at på 1700-tallet var fødselsdatoen til barna vanligvis ikke nevnt. Dette gjelder og for mine prestegjeld, der kun dåpsdatoen er oppgitt. Den vanlige regelen var som nevnt før at barna på landet skulle døpes innen 8 dager (Historisk Leksikon, s.94). Det jeg kommer til å gjøre her er å regne omtrentlig. Først trekker jeg fra en uke i forhold til dåpsdagen og deretter trekker jeg fra ni måneder som er den vanlige svangerskapstiden.

Tabell nr. 5: Unnfangelse av barna i Haus og Lindås 1741-1760

	Haus	Lindås	Tilsammen
Januar:	1	2	3
Februar:	0	0	0
Mars:	5	1	6
April:	4	2	6
Mai:	2	2	4
Juni:	1	4	5
Juli:	1	2	3
August:	0	1	1
September:	2	2	4
Oktober:	3	2	5
November:	2	1	3
Desember:	0	5	5
Sum:	21	24	45

Som man ser av tabellen har over halvparten av unnfangelsene skjedd om våren og om sommeren. Til tross for at 25 av de 45 barna er unnfanget om vår –og sommermånedene er det et forholdsvis tynt materiale jeg har med både et lavt antall uekte barn og tidsperiode. Jeg velger derfor i denne sammenhengen ikke å ha for bastante konklusjoner, men på generelt grunnlag kan man si at Haus og Lindås følger trekkene til Eilert Sundt om at de uekte barna var unnfanget om våren og om sommeren. Sundt behandlet derimot midten av 1800-tallet og da ble sivilstand og yrke til foreldrene oppgitt. Det blir de i svært liten grad på 1700-tallet. Yrket tjener er så å si aldri nevnt fra mitt område.

Hvis vi derimot går til det offentlig skriftemålet, finner vi av og til ekstra opplysninger, eksempelvis om tjenesteforhold: "...publice absolverit Ungkarl Jon Monsen Midtbrudvig tienende sammen med een Pige Anna Olsdt. Schista, hvilcke hand i Tienesten hos Magne Andersen Indrebrudvig besvangret..." Eksempelet er tatt fra Bruvik sogn i Haus prestegjeld og illustrerer at tjenestetilknytningen kunne medføre en barnefødsel.

ALDER

Alderen til foreldrene kan si noe om hvordan samfunnet var strukturert opp. Var det virkelig slik at det kun var unge mennesker som fikk uekte barn? Eller var det slik at eldre ugifte kvinner fikk barn med yngre menn? For å svare på disse spørsmålene har jeg laget en tabell over foreldrenes alder ved barnefødselen.

Tabell nr. 6: Foreldrenes alder ved barnefødselen

	Menn		Kvinner		Sum
	Haus	Lindås	Haus	Lindås	
15-19 år	1	1	0	1	3
20-24 år	7*	4	2	2	15
25-29 år	6	4	4	5	19
30-34 år	0	2	5	5	12
35-39 år	1	1	1	0	3
40-44 år	0	2	0	0	2
45-49 år	0	1	0	0	1
Ukjente	6	9	9	11	35
Sum	21	24	21	24	90

*Vet ikke alderen på den ene mannen, men da han var en ung ukonfirmert dreng ved dåpen av barnet, velger jeg å plassere ham i denne alderskategorien.

Det første jeg vil presisere når det gjelder denne tabellen er at jeg ikke vet alderen på 35 av 90 foreldre, noe som medfører at jeg ikke kan konkludere for bastant. På generelt grunnlag kan vi si at dem som fikk barn utenfor ekteskap var helst unge folk mellom 25-35 år. Så det er ikke snakk om så veldig unge barneforeldre under 20 år. Ser vi på kjønnene er mennene noe yngre enn kvinnene. En annen ting jeg har sett når jeg har sammenlignet materialet mitt er at sjansene for å bli gift er større jo yngre en har vært. Dette gjelder imidlertid i størst grad kvinnene.

En annen ting jeg vil finne ut er om kvinnene er eldre enn mennene når de får barna. For å undersøke dette har jeg laget 2 krysstabeller. En for Haus prestegjeld og en for Lindås prestegjeld. Jeg har her valgt å sette foreldrenes alder i femårsgrupper.

Tabell nr. 7: Uekte fødsler i Haus prestegjeld etter mors og fars alder i femårsgrupper

Mor	Far							Ukjent
	15-19 år	20-24 år	25-29 år	30-34 år	35-39 år	40-44 år	45-49 år	
15-19 år								
20-24 år					1	1		
25-29 år		1	2					1
30-34 år	1		3	1				
35-39 år			1*					
40-44 år								
45-49 år								
Ukjent		2	2					5

*Vet ikke alderen på far, men han var ung dreng som ennå ikke hadde vært til konfirmasjon.

Tabell nr. 8: Uekte fødsler i Lindås prestegjeld etter mors og fars alder i femårsgrupper

Mor	Far							Ukjent
	15-19 år	20-24 år	25-29 år	30-34 år	35-39 år	40-44 år	45-49 år	
15-19 år								
20-24 år		1	1	1				
25-29 år		1	1				1	1
30-34 år	1	1	1	1	1			
35-39 år								
40-44 år								
45-49 år								
Ukjent		1	1			1		8

Ser vi først på krysstabelen for Haus finner vi at flesteparten av kvinnene er over 25 år når de får sitt uekte barn. Cirka halvparten av mennene er under 30 år. På generelt grunnlag kan man da forsiktig konkludere med at kvinnene har vært noe eldre enn sine mannlige partnere. Hvordan er det så for Lindås? I Lindås er alderen mellom menn og kvinner mer jevnt fordelt. Her er det ikke snakk om noen overrepresentasjon av eldre kvinner som får barn med yngre menn. Det som derimot må presiseres er at her ligger store mørketall ved at jeg ikke vet alderen på cirka 1/4 av foreldrene i de to prestegjeldene.

Sosial gruppe og sivilstand

En annen ting jeg skal undersøke er hvilke sosiale grupper foreldrene tilhørte på det tidspunktet barna deres ble døpt. Eilert Sundt påviste i sine undersøkelser at gruppene utenfor bondestanden var overrepresentert blant foreldre til illegitime barn. Er dette og tilfelle for mine

prestegjeld? En annen ting jeg vil undersøke er foreldrenes sivilstand. Er det slik at det bare var ugifte mennesker som fikk barn med hverandre? For å undersøke dette har jeg laget en tabell over foreldrenes sosiale grupper og sivilstand ved dåpstidspunktet.

Tabell nr. 9: Foreldrenes sivilstand og sosiale gruppe ved dåpstidspunktet.

Sivilstand	Bondestand		Husmannsstand		Omstreifere		Annet	
	Haus	Lindås	Haus	Lindås	Haus	Lindås	Haus	Lindås
Gifte:								
Menn:	3	3	0	0	0	0	0	0
Kvinner:	0	0	0	0	0	0	0	0
Ugifte:								
Menn	9	11	1	0	1	5	6	0
Kvinner:	7	13	4	0	1	5	7	3
Enkestand								
Menn:	0	0	0	0	0	0	0	0
Kvinner:	1	0	1	0	0	0	0	1
Døde fedre:	1	1	0	0	0	0	0	1
Ukjente								
Menn:	0	0	0	0	0	0	0	3
Kvinner:	0	0	0	0	0	0	0	2
Sum:	21	28	6	0	2	10	13	10

Bak rubrikken ”annet” i tabellen skjuler seg blant annet 1 fisker, 1 prestedatter, 1 kjøpmannsdatter, 1 mannlig tjener i Bergen, 1 tiggerkvinne og noen ukjente. Ser vi først på de sosiale gruppene ser vi at over halvparten (28) av fedrene tilhørte bondestanden. Av kvinnene tilhørte nesten halvparten (21) bondestanden. Av husmannsstanden var det kun 1 mann og 5 kvinner, og vi finner alle i Haus. I omstreifergruppen er det 6 kvinner og menn. Hans Larkolle og Axeline/Asseline sto for 5 av barneavlingene i omstreifergruppen i Lindås. På grunnlag av disse overnevnte opplysninger finner jeg at det ikke er snakk om noen overrepresentasjon av de andre sosiale gruppene i forhold til bondegruppen. Jeg vil heller si at materialet tyder mer på et tverrsnitt av befolkningen i dette området.

Ser vi på sivilstanden til foreldrene, ser vi at det er 33 ugifte menn og 40 ugifte kvinner. Pluser vi på 2 av de avdøde fedrene som jeg vet med sikkerhet var ugift ved død, får vi tallet 35 ugifte menn. Til sammen skulle dette bli 75 ugifte personer. Ellers var det 6 gifte menn og 3 enker som fikk barn. Til slutt er det 4 menn og 2 kvinner jeg ikke vet sivilstanden til. Konklusjonen blir at det var en overrepresentasjon av ugifte foreldre. Det som derimot er interessant er at det var innslag av gifte menn fikk barn med ugifte piker, eller enker med ugifte menn.

Foreldrenes opphav

Det er min påstand at flere av dem som døper barn som er født utenfor ekteskap døper

barna sine utenfor sitt hjemmehørende prestegjeld. Ser på reiserutene på 1700-tallet finner vi at reiseruten mellom Bergen i vest og Oslo i øst gikk gjennom Haus prestegjeld. For postvesenet og de andre embetsreisene gikk veien fra Bergen opp til Svartediket og ned Borgaskaret til postgården Garnes i Haus. Fra Garnes rodde man inn til Stanghelle og Dalevågen. Fra Dale gikk man ned til Dalseid, der man rodde til neste postgård Tyssen som ligger i Evanger sogn og Voss prestegjeld. Det var kun et gjestgiversted i Haus prestegjeld på 1700-tallet og det var Krossneset under gården Indre Bruvik på Osterøy (Skre, 1981, s. 231-232). Lindås derimot lå midt i leia når det gjaldt reisevirksomhet nord-sør med Bergen som endestopp. I Lindås finner vi tre gjestgiversteder på 1700-tallet, nemlig; Bruknappen i Lindås kommune, Kilstraumen i Austrheim og Kremmarholmen på Fedje (Døssland, s. 18). Er det i tillegg slik at jentene langs disse reiserutene har vært mer utsatt for å få barn med menn utenifra? I tabellen nedenfor ser vi at i Haus har vi to ugifte mødre fra Voss, en omstreifermor og en tiggerkvinne/mor som var ifra Os. Os som ligger sør for Bergen passer ikke inn i reisemønsteret, da reiseruten ikke går gjennom Haus. Det var og en mor med ukjent opphav. Hun hadde fått barnet med en ung bergenser, og det kan således ha vært naturlig å velge Haus som reiserute ut av byen for å døpe barnet sitt. Holder dette så stikk for Lindås?

Ser vi på tabellen nedenfor ser vi at i Lindås har barnemødrene vært ifra Bergen, Aurland, Sunnmøre og Trondheim. For å reise til Bergen fra alle disse stedene, måtte man sjøveien, og den veien gikk gjennom Lindås. Så både i Haus og i Lindås er det en nær tilknytning mellom reiserute og hvor man døper sine uekte barn.

Tabell nr. 10: Det geografiske opphavet til foreldrene i Haus 1741-1760

	Far					
	Haus	Bergen	Os	Voss	Hardanger	Ukjent
Mor						
Haus	16					
Bergen						
Os					1	
Voss	1			1		
Hardanger						
Ukjent		1				1

Tabell nr. 11: Det geografiske opphavet til foreldrene i Lindås 1741-1760

	Far									
	Lindås	Bergen	Voss	Aurl.	Eivindv.	Førde	Innvik	Sunnm.	Trondh.	Ukjent
Mor										
Lindås	16*				1					
Bergen		1	1							
Voss										
Aurl.							1			
Eivindv.										
Førde										
Innvik										
Sunnm.								1		
Trondh.										1
Ukjent										1

Forkortelser: Aurl.=Aurland, Eivindv.=Eivindvik, Sunnm.=Sunnmøre og Trondh.=Trondheim

*Blant disse 16 foreldrene befinner seg omstreiferparet Hans og Axeline/Asseline som hadde 5 barn til dåpen i perioden 1747-1757. Når de får det første barnet i 1747 har jeg regnet foreldrene med ukjent opphav, men når de får de 4 neste barna 1750-1757 har de holdt til i Lindås prestegjeld, og jeg har i denne sammenheng regnet dem som hjemmehørende.

Først vil jeg presisere at det er for tynt materiale å trekke for bastante konklusjoner av. For Lindås prestegjeld er 16 av barnefedrene hjemmehørende i prestegjeldet, mens 8 kommer utenifra. Av mødrene kommer 17 stykker fra Lindås, mens 7 av mødrene kommer utenfra. I Lindås har 9 av de 10 fedrene fått barn med kvinner utenfor prestegjeldet og det er kun ett tilfelle av der barnefaren fra Eivindvik prestegjeld fikk et barn med en kvinne fra Lindås. Det viser seg senere at paret var trolovet, men mannen druknet før barnefødselen. For Lindås kan jeg da konkludere forsiktig med at 29% av kvinnene som døpte barna sine her, ikke var hjemmehørende i prestegjeldet. Av mennene kom 33% utenbygds fra. Så kort sagt kan en si at nesten en tredel av alle døpte barn i Lindås hadde foreldre som ikke var hjemmehørende her. For Haus sitt vedkommende har jeg kommet frem til at det ikke er noen menn utenbygds fra som fikk barn med lokale kvinner i Haus. Det er derimot en kvinne fra Voss som får barn med Rasmus Iversen Aandeland i Haus i 1746. Ser vi på Haus sitt vedkommende var 5 menn og kvinner utenbygds fra. Så 23.8% eller nesten en fjerdedel av foreldrene til uekte barn i Haus kom utenbygds ifra.

Summerer vi dette for både Haus og Lindås finner vi at cirka 28% av foreldrene er utenbygds fra og dette er egentlig et høyt antall. Derfor kan man si at tallene for de uekte barna ikke er så høye for nærsamfunnet, siden "bare" 72% av de uekte barna er hjemmehørende i prestegjeldene. Det er heller ikke belegg for påstanden min om at jenter som bor langs leia eller postveien er i større grad utsatt for å få barn med folk utenbygds fra. Det store flertallet av jentene

hjemmehørende i prestegjeldene er blitt med barn med lokale menn ifra deres eget prestegjeld. Jeg har kun funnet et tilfelle fra Lindås der barnefaren var fra Eivindvik, som jeg har omtalt ovenfor

Faddere

Hvordan er det med fadderne? Er dette ukjente personer som har tatt seg bryet med å være fadder til et uekte barn? Eller er det naboer og slektninger? I undersøkelsen min fra Haus prestegjeld 1741-1760 er fadderne til 17 av de 21 barna fra nærområdet til barna. For de resterende 4 barna er fadderne konsentrert til enkeltgårder. Samme mønsteret finner jeg og i Lindås der 16 av barna har naboer og slektninger som faddere. For de resterende 8 barna der foreldrene var utenbygds fra kom fadderne ofte ifra den gården som mor hadde lagt i barselseng hos, eksempelvis Lucia fra Bergen som lå i barselseng hos Bottel Sletten i Lindås i 1746.

Konklusjonen min blir til tross for at barneavling var forbundet med skam, stilte sognet/nærsamfunnet opp som faddere. For dem som kom utenfra prestegjeldet var fadderne ofte ifra den gården eller nabogårdene der barnemoren hadde lagt i barsel. En annen ting er at det flere naboer enn slektninger som er brukt som faddere.

Navneoppkalling

I det gamle bondesamfunnet sto navneoppkalling sentralt. Det var vanligvis besteforeldre eller andre nære avdøde slektninger som skulle kalles opp. Med hensyn til de uekte barna som var forbundet med skam, ville vel ikke foreldrene kalle opp etter sine foreldre, men etter seg selv. Det er min påstand at hvis Kari Nordmann fikk barn med Ola Nordmann utenfor ekteskap ville de kalle opp igjen barnet etter seg selv. Ble det en jente ville man kalle det Kari og ble det en gutt ville man kalle det Ola. Dette kan tolkes slik at man kalte opp igjen foreldrene for å "spare" besteforeldrene sine navn til eventuelle ektefødte barn. For å finne ut av dette har jeg laget to tabeller, en for Haus og en for Lindås. Tabellene inneholder navnet på barnet, foreldrene og besteforeldre. Tabellen har visse svakheter, eksempelvis ved at jeg ikke alltid vet navnet på besteforeldrene. På grunn av at tabellene tar stor plass, har jeg laget dem som vedlegg til oppgaven.

For Haus prestegjeld sitt vedkommende ble det født 21 uekte barn i perioden 1741-1760 og her fordeler navnene seg slik: For Haus er det kun to gutter som er kalt opp etter sine barnefedre og kun en jente som er kalt opp etter sin barnemor. Ut av 21 barn skulle dette gi en prosentandel på 14,28% som er kalt opp etter sine foreldre. Videre er det flere barn som er kalt opp etter en av sine besteforeldre. Ut av de 21 har jeg foreløpig funnet ut at 10 stykker var opp igjen kalt etter en av sine besteforeldre. Dette gir en prosentandel på 47,61% Dette resultatet var egentlig litt uventet, for det er ganske slående at barna i mye større grad er opp igjen kalt etter besteforeldrene enn foreldrene. Og her er det ikke så mye forskjell om det er snakk om mormor og morfar, eller farmor og farfar. Men er Haus i en særklasse her?

Resultatet for Lindås gir at ut av de 24 barna er 4 stykker kalt opp etter mor eller far, noe som gir en prosentandel på 16,7% Det jeg og har funnet ut var at 6 av barna er blitt oppkalt etter sine besteforeldre, noe som gir en prosentandel på 25% Resultatet følger samme mønsteret som

for Haus. Det er viktig å poengtere at tallet på opp igjen kalling av besteforeldre kan være høyere, da jeg ikke alltid vet navnet på dem. I to tilfeller var barnefaren død før barnet var døpt, og i begge tilfellene ble sønnene kalt opp etter barnefaren. Det ene tilfellet var fra Lindås i 1741, der gutten Iver ble døpt, og faren Iver Gregoriussen var druknet i forveien. Hadde barnefaren derimot levd vil jeg anta at slik opp igjen kalling ikke nødvendigvis ville forekommet, men at de hadde brukt besteforeldrene sine navn.

Hva skjedde videre med foreldrene?

Å tegne livsløpet til foreldre til uekte barn er ofte vanskelig. Det er heller ikke alltid at jeg klarer det. Det nytter heller ikke å behandle foreldrene som store grupper, siden kildematerialet inneholder store variasjoner av enkeltopplysninger. Jeg har derfor tatt for meg foreldrene på et individuelt plan. For å finne ut hvor foreldrene ble ut av har jeg brukt et vidt spekter av kilder, eksempelvis tingbøker, skifteprotokoller, kirkebøker, fattiglister, folketellingen 1801 og sjeleregistre fra Haus og Lindås.

Jeg har to hovedgrupper av foreldre; de som er hjemmehørende i prestegjeldet og de som ikke er det. Jeg har på grunnlag av dette laget to tabeller: En for de som er hjemmehørende i prestegjeldet og en for dem som er utenbygds fra. Videre har jeg delt tabellene inn i sivilstand og sosial gruppe. Først vil jeg undersøke hva som skjedde med den hjemmehørende gruppen og dernest hva som skjedde med gruppen utenbygds fra. Ble foreldre til uekte barn gift med hverandre eller ble de gift med andre? Eller ble de ugifte? Og i hvilken sosial gruppe havnet de til slutt i? Som avslutning vil jeg sammenligne resultatene av de to gruppene.

For å illustrere at ikke enkeltskjebnene alltid kan settes i noen bestemt kategori på 1700-tallet, vil jeg illustrere med et eksempel fra Lindås i 1746. Dette året blir jentebarnet Barbara Johanna døpt av piken Catharina Scheen. Barnefar er oppgitt til å hete Ole, men her har nok barnemoren løyet. Senere under det offentlige skriftemålet har Catharina oppgitt til barnefar Arne Eide fra Nordfjord. I et skifte på Oldøren 6 november 1745 får vi vite at gjestgiveren i Olden skipreide Arne Anthonisen ”frem sig nu første i sit Ægteskab med et Løst Qvindefolk ved Navn Cathrina Scheen udj Lejermaal har forseeet” (Nordfjord, 9, 365b). Arne var gift på dette tidspunktet og halve boet gikk til kongen og andre halvparten fikk konen Inger Cathrina Jensdtr. beholde. Hun døde i 1747 og skiftet er holdt 14 juli samme år. Hun og Arne hadde ingen livsarvinger (Nordfjord, 9, 179). Nå når konen var død giftet barnefaren Arne Antoniussen Oldøren (født Eide ca. 1705-1760) med Catharina Scheen i Lindås prestegjeld. I skiftet etter Arne Anthonen på Oldøren 19 september 1760 etterlot han seg enken ”Chatrine Svendsdatter Scheend” og 4 felles barn. (Nordfjord, 13, 536b) Når Catarina døde vet jeg ikke, men hun er ikke nevnt i skiftet etter faren Svend Scheen 28 februar 1776 i Bergen (Nordhordland 1, 157b).

Dette eksempelet har jeg og brukt for å vise hvordan jeg har tenkt når jeg har satt opp tabellene nedenfor. Arne og Catharina ble gifte med hverandre, dermed har jeg plassert dem inn i sivilstand, videre ble de bønder og gjestgivere på Oldøren, og dermed kan jeg plassere dem inn i bondestanden.

Tabell nr. 12: De hjemmehørende foreldre i Haus og Lindås prestegjeld

Sivilstand	Bondestand				Husmannsstand				Ukjent			
	Haus		Lindås		Haus		Lindås		Haus		Lindås	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
Forble ugifte:	2	0	0	1	0	1	0	0	0	1	1	0
Ble gifte:	6	5	7	5	0	2	0	0	1	0	0	0
Gift m/ barnemor:	2	0	0	0	1	0	2	0	0	0	0	0
Gift m/ barnefar:	0	1	0	0	0	1	0	2	0	0	0	0
Enkestand:	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Var gift:	3	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ukjente:	0	0	0	0	0	0	0	0	2	4	0	4
Sum:	13	6	9	6	1	5	2	2	3	5	1	5

Tabell nr. 13: De foreldre som var utenbygds fra

Sivilstand	Bondestand				Husmannsstand				Ukjent			
	Haus		Lindås		Haus		Lindås		Haus		Lindås	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
Forble ugifte:			1									
Ble gifte:				1						1		
Gift m/ barnemor:			2									
Gift m/ barnefar:				2						1		
Enkestand:												
Var gift:												
Ukjente:									4	3	9	8
Sum:			3	3					4	5	9	8

Til sammen er det 90 foreldre, der 58 av foreldrene kan puttes i den hjemmehørende gruppen, mens 32 av dem kan puttes i gruppen utenbygds fra. Blant disse 32 finner vi omstreiferparet Hans og Axeline/Asseline som foreldre til 5 av barna. Ser vi først på sivilstand i den hjemmehørende gruppen finner vi at 6 av foreldrene forble ugifte. Det var derimot 33 av foreldrene som ble gift. Av de 33 var det 7 av foreldrene som giftet seg med enten barnemor eller barnefar. Mest vanlig imidlertid var at en giftet seg med andre. Det var 2 enker som fikk hvert sitt barn med hver sin ungar, og det var 5 gifte barnefedre, som fikk barn med ugifte barnemødre. Konklusjonen blir at for den hjemmehørende gruppen var det mest vanlig at en giftet seg etter at en hadde fått et uekte barn. Kun i cirka ¼ av tilfellene giftet man seg med barnemor/far. Stemmer dette så overens med sivilstanden til gruppen av foreldre som var utenbygds fra? Av de 32 utenbygds fra ble 8 av dem gift. 4 av dem ble gift med enten barnemor eller barnefar. Det er kun nevnt 1 ugift person, og han døde før barnet ble født, og derfor hadde han ikke sjansen til å bli gift

senere. Foreløpig stemmer dette bra overens med det jeg fant for den hjemmehørende gruppen. Det som er svakheten min her er at jeg har 24 foreldre jeg ikke vet om forble ugifte eller ble gifte.

I den hjemmehørende gruppen havnet 34 av foreldrene i bondestanden, mens 10 av dem havnet i husmannsstanden. Det er derimot 14 stykker som flyttet vekk og som jeg ikke kjenner skjebnen til. Det vil si at cirka ¼ av dem som var hjemmehørende i prestegjeldet flyttet vekk etter at de hadde fått et barn utenfor ekteskap. Dette kan igjen knyttes opp i mot skammen fra lokalsamfunnet, som jeg har vært inne på tidligere. Ser man derimot på dem utenbygds fra finner vi at flesteparten har flyttet vekk. Kun 3 av de 32 foreldrene ble boende i Lindås, mens ingen i Haus. Disse 3 finner vi igjen under bondebefolkning. Andre man finner igjen som gjestgivere og bønder var Catharina Scheen og Arne Oldøren (se eksempelet ovenfor) i Innvik i Nordfjord. Konklusjonen blir at i den hjemmehørende gruppen ble et stort flertall av foreldrene bønder og husmannsfolk. En fjerdedel flyttet imidlertid vekk, mens for dem utenbygds fra var det ikke vanlig at man ble værende. Fordelen for begge gruppene var at med å være mobile slapp man unna skammen, i tillegg til at man slapp unna bøter og kirkens disiplin.

Hva skjedde med barna?

Jeg har klart å spore opp en liten andel av barna som var døpt i de to prestegjeldene. Problemet er underregistreringen av prestene når det gjelder dødsfall både i Lindås og Haus. Det er flere personer jeg har funnet skifte etter uten at de er nevnt som gravfestet i kirkebøkene. I fattiglistene jeg har gjennomgått både for Lindås og Haus prestegjeld 1756-1797 er det flere fattige som er nevnt, uten at jeg har funnet dem gravfestede.

I Lindås har jeg funnet disse:

Barbara Johanna Arnesdtr. født 1746, døde før skiftet etter faren på Oldøren i 1760. Kirkebøkene for Innvik begynner imidlertid ikke før i 1750 så hun kan være død før 1750.

Niels Nilsen, født 1747, ble i 1770 gift med enken Marta Johannesdtr. Njøten. I 1801 bor de som gårdbrukere på Solen i Austrheim.

Barbara Olsdtr., født 1751, fikk i 1775 barn med halvbroren sin Baste Olsen Haugsdalen. For denne forbrytelsen ble begge dømt til døden. (Nordland, s. 1163)

Brite Larsdtr., født 1754, døde samme året i Tangedalen.

I Haus har jeg funnet disse:

Ole Olsen, født 1741 var død før skiftet etter mora Kari Johannesdtr. på Midt Bruvik 5 desember 1757 (Nordhordland, 4a, 50b)

Lars Rasmussen (1743-1816) ble gift 1776 med Anna Johannesdatter Breistein. De var gårdbrukere på Åsheim i Haus (Ådna, 1959, s. 205)

Marita Rasmusdtr. 1746-1746

Ole Nilsen (1747-1837), gift 1 gang 1771 med husmannsdatteren Brite Olsdtr. Sandalen (ca. 1752-1774) Gift 2 gang 1775 med Gunnilde Jacobsdtr. Kalland. De bodde som husmannsfolk på husmannsplassen Toskhelleren under gården Gammersvik.

Ingeborg Mikkelsdtr. (1752-1752)

Lars Olsen Hartveit (1757-1783) Han døde som ugift soldat på Hartveit

Brita Helgesdr. Veo (1759-1809) Hun er oppvokst på Veo. Første gang vi hører mer om henne er i sjeleregisteret for Haus i 1776, da hun står oppført med karakteren ”Med”. Alderen hennes var da oppgitt til 16 år. I 1783 blir hun gift i Stamnes kirke med husmannssønnen Gullik Olsen Sandalen (ca. 1759-1799) De flyttet til Sandviken, Bergen der de bodde i perioden 1786-1800. I 1800 er Brita nevnt som fattig (Fattigliste Bergen 1800, Digitalarkivet) I 1806 gifter hun seg opp igjen med Arne Andersen. De bodde i Sandviken

Mons Nilsen (1760-etter 1810) giftet seg fra Bruvik i 1790 med Marta Olsdr. I folketellingen i 1801 finner man dem igjen i Bergen. I undersøkelseskommissjonen for Bergen 1803-1805, får vi vite at fødestedet til Mons er oppgitt til Bruvik. Nå er nok Mons døpt i Haus sogn, men faren hans Nils Magnesen bodde på Bruvik fra 1767-etter 1801.

Det første jeg vil si her er at dette er et litt for tynt materiale til å trekke for bastante konklusjoner av. For Haus prestegjeld vil jeg imidlertid bemerke at dem som levde opp ble nært tilknyttet et liv som fattig eller husmannsfolk. Bare Lars Rasmussen ble gårdbruker. En av årsakene til at jeg ikke finner flere av de uekte barna død som barn, kan henge sammen med at de har blitt satt bort til oppfostring andre steder. I dødsfallsregistrene for Haus prestegjeld 1691-1792 i Digitalarkivet finner vi flere eksempler på dette. Et eksempel på dette var det uekte drengbarnet Peder Nilsen fra Bergen som døde i 1709. Peder vokste opp hos sin fosterfar Johannes Lone, og døde hos han i 1709 kun 21 uker gammel.

Sluttdel

Oppsummering

Oppsummeringen av denne oppgaven velger jeg å dele i to, slik oppgaven er det. Det verdslige straffesystemet var bygd opp slik at både mannen og kvinnen skulle straffes for å få uekte barn. Mannen skulle bøte med 12 riksdaler og kvinnen med 6. Hvis man derimot ikke kunne betale bøtene sine fikk man fengselsstraff. Dette forandret seg imidlertid på begynnelsen av 1700-tallet da styresmaktene sendte dem på straffeanstalter, slik at den enkelte kunne nedbetale bøtene. På den måten slapp styresmaktene unna utgifter til fengsel og rettssystem. Det som imidlertid viser seg er at mannen slipper billigere unna da han kan ta i bruk nektingseden, hvis han mente at han ikke var far til barnet. I tillegg kunne han slippe fengselsstraff og bøteutgifter hvis han var soldat. Kirkens disiplin eller den geistlige straff var i utgangspunktet likt både for mannen og kvinnen. Begge skulle stå offentlig skrifte i kirken for det de hadde gjort. I praksis viser det seg at det store flertallet som sto offentlig skrifte var kvinner.

Presten hadde offerinntekter som en del av lønnsinntektene. I dåpen til uekte barn hadde ikke presten lov til å ta imot offergaver. Ei heller fikk ikke en ugift barnemor lov til å bli introdusert. Så på dette punktet tapte presten penger. Det var derfor viktig for presten å unngå at folk fikk uekte barn, og hvis så gale skjedde, kunne barnet regnes som ektefødt hvis foreldrene giftet seg like etterpå. Fogden derimot hadde også sine lønnsinntekter av bøter under 20 riksdaler. Derfor var det viktig for ham å få tak i foreldrene. Ofte kunne ikke foreldrene betale, så det ble bestemt i 1724 at foreldrene skulle betale med det de hadde og slippe unna med det. Årsaken til dette var å få ned utgiftene til fengsel og administrasjon. Uekte skulle ikke døpes i lag med

ektefødte, i tillegg til at de ofte ble ført i egne kolonner i kirkebøkene for å skille dem fra de ektefødte. Når det gjaldt kirkens disiplin slapp mennene billigere unna enn kvinnene. Som soldater kunne de fritas. Kvinnen kunne derimot ikke fritas, siden loven ikke gav henne noen mulighet til dette. Allmuen sitt syn på dem som fikk barn utenfor ekteskap var forbundet med skam.

I del 2 har jeg først behandlet forholdet mellom ektefødte og uekte i Haus og Lindås. I perioden 1741-1760 var det per 100 ektefødte barn i Lindås og Haus født i overkant av 1. Ser vi landet som et finner vi at dette er et forbausende lavt antall. Eilert Sundt mener at dette kan ha noe å gjøre med fjøstradisjonen på Østlandet, der tjenestefolk av begge kjønn sov sammen. Så kort sagt er fødsel utenfor ekteskap meget sjeldne. Ved offentlig skriftemål er det et cirka dobbelt så mange kvinner som menn som gjennomgår dette. Dette er en praksis som og følger Bergen og andre deler av Hordaland. En annen ting offentlig skrifte er med på å nyansere er at det er flere som får barn enn det vi får opplyst i dåpslistene i kirkebøkene. Flertallet av de uekte barna er unnfanget om vår – og sommerhalvåret. Dette kan ha sammenheng med at i dette halvåret var folk mer mobile, i tillegg til at man hadde tjeneste om sommeren. I foreldrenes sosiale gruppe fant jeg at over halvparten av foreldrene tilhørte bondegruppen. Dernest kom husmannsgruppen. Dette materialet har vist at foreldrene til uekte barn i Lindås og Haus var mer et tverrsnitt av befolkningen.

Av foreldrenes opphav ser vi at samlet sett i de to prestegjeldene kommer cirka $\frac{1}{4}$ utenbygds fra, mens $\frac{3}{4}$ er hjemmehørende. Det er derfor ikke nødvendigvis slik at man døper barna sine i det prestegjeldet man tilhører. Når det gjelder bruk av faddere ser vi at disse er ifra det samme sognet som foreldrene er hjemmehørende. Det er og en overrepresentasjon av naboer, enn av slektninger. Ved navneoppkalling har jeg funnet ut det mer vanlig å kalle opp barna etter besteforeldrene, enn foreldrene. Hva skjedde så med foreldrene? Av de hjemmehørende flyttet cirka $\frac{1}{4}$ av dem vekk. Av dem som var utenbygds fra var det kun 3 av foreldrene som slo seg ned i Lindås, resten reiste vekk. Dette kan settes i sammenheng ved at en har blitt dømt og stemplet av lokalsamfunnet. Ser man på sivilstanden var det vanlig og bli gift, og av disse ble cirka $\frac{1}{4}$ gift med enten barnemor eller barnefar. Det store flertallet av de hjemmehørende foreldrene som ble værende hjemme havnet i bondegruppen, mens noen av de andre havnet i husmannsgruppen. De aller fleste av foreldrene som jeg vet alderen på var ugifte mennesker som var kommet opp i 20 årene, og ofte passert 30 år. Mødrene hadde og en tendens til å være litt eldre enn fedrene. Av barna har jeg kun funnet igjen cirka $\frac{1}{4}$ og det kan tyde på underregistrering i kildene, eller at de har blitt satt bort til andre prestegjeld. .

Når jeg så har presentert denne basisoppgaven vil jeg si noe om hva jeg ønsker å arbeide videre med i hovedfaget. For det første ønsker jeg å få registrert alle dåpsinnførsler i perioden 1690-1800 for Haus og Lindås. Her vil jeg undersøke hvor mange av barna som er uektefødte. Jeg synes også det har vært spennende å arbeide med foreldrenes opphav og ikke minst se hva som skjedde med dem etter barnefødselen. Dette vil jeg fortsette med i hovedfaget. Til slutt i hovedfaget vil jeg sette materialet mitt inn i en større sammenheng med Norge og Europa. To sentrale aktører jeg kommer til å benytte meg av her er Peter Laslett og Eilert Sundt. Det kan være en fordel å gjøre dette i selve hovedfaget fordi jeg blant annet har et større materiale på 110

år å støtte meg til.

Litteraturliste

Austestad, Atle, Nils Stålby Karolinen i Samnanger, 1995

Dauidsen, Bjørn, "Til sin Barnefader udlagde hun...", basert på materiale fra statsarkivar Yngve Nedrebø, ligger som artikkel under Statsarkivet i Bergen sine hjemmesider: <http://digitalarkivet.no/sab/>

Døssland, Atle, Strilesoga Nord- og Midhordland gjennom tidene, band 3 1650-1800, 1998

Eliassen, Jørgen, Bot eller bryllup, Ugifte mødre og gravide bruder i det gamle samfunnet, Redigert av Jørgen Eliassen og Sølvi Sogner, Universitetsforlaget, 1981

Hartvedt, Gunnar Hagen, Bergen byleksikon, Kunnskapsforlaget, 1999

Haavet, Inger Elisabeth, AVVIK ELLER UHELL? Ugifte foreldre omkring 1800, En sosial analyse, Hovedoppgave Høsten 1982 ved Universitetet i Bergen

Kiil, Alf, Arkivkunnskap Statsarkiva, Universitetsforlaget 1969

Kindem, Lars, Gardssoga Dyrvedals, Gullfjordungs og Borstrands åttungar i Voss, 1935

Lampe, Johan Fredrik, Bergen Stifts Biskoper og Præster efter Reformationen, 1895

Nordland, Lars, Masfjordboki band I 2 utgåva, 1973

Norsk historisk leksikon, Kultur og samfunn ca. 1500-1800, 2 utgave, av Steinar Imsen og Harald Winge, 1999

Ones, Olav, Bygdebok for Lindås, Lygra og Hundvin sokner, Gards- og personhistorie, band 2, 2000

Risa, Lisabet, Geistlege og verdslege sanksjonar mot ugifte mødre, 1974

Schjærven, Lars, Evangerboka, gards- og ættesoga, av Lars Schjærven og Johannes Gjerdåker, band II, 1984

Skre, Brita, Vaksdal bygdebok, band 1, Bruvik gards- og ættesoge, 1981

Skre, Brita og Ivar, Vaksdal Bygdebok band III, Stamnes sokn gards og ættesoge, 1965 Sogner, Sølvi, Barsekvinner på flyttefot og barnefedre på flukt, I festskrift til Ingrid Semmingsen, 1980

Sundt, Eilert, bind 4, Sedelighetstilstanden i Norge, utkommet første gang 1857, Gyldendal Norsk forlag, Oslo, 1976

Toft, Martin, Bygdebok for Lindås, Myking sokn, gards- og ættesoge, 1981

Øvrebø, Egil, I Kongens Teneste, Militær utskrivning frå Bergen stift under Store nordiske krig 1709-1719, 1996

Ådna, Lars M., Haus i saga og segn, syttande bandet, fyrste delen, Ætt og æle (ættarbok) I. Gjerstad sokn, 1959

Ådna, Lars M., Haus i saga og segn, syttande bandet, andre delen, Ætt og æle (ættarbok) II. Haus sokn, 1959

Ådna, Lars M., Haus i saga og segn, syttande bandet, tredje delen, Ætt og æle (ættarbok) III.

Ådna sokn, 1964

Aaland, Jacob, Nordfjord, Fraa gamle dagar til no. II Dei einskilde bygder, 3. Innvik-Stryn, II Del, 1932

Kildeliste:

Bakke, Ole, Gaardbruger Ole Mathiassen Bakkes Levnetshistorie, tilligemed en Oversigt over hans Forfædre og Familie m.f.l., nedskrevet af ham selv i Aaret 1881.

Digitalarkivet: inneholdende blant annet fødte, konfirmerte, gifte, døde, skifteregistre, folketellingen 1801, manntallet 1701, fattiglister, skattelister, sjeleregistre og mye annet.

Geistlege skifter i Bergens stift, Nordhordland 1, 1776

Kopier/avskrifter av kirkebøkene for Haus 1691-1815 på Digitalarkivet, i tillegg til mine egne undersøkelser i kirkebøkene.

Kopier/avskrifter av kirkebøkene for Lindås 1699-1815 på Digitalarkivet, i tillegg til mine egne undersøkelser i kirkebøkene.

Loven av 1687, internett: <http://www.hf.uio.no/PNH/chr5web/chr5register.html>

Nordfjord, Skifteprotokoll, 9 1744-1747

Nordfjord, Skifteprotokoll, 13 1758-1762

Nordhordland, Skifteprotokoll, 4a 1757-1760

Nordhordland 1, under geistlege skifter for Bergens stift 1681-1809

Overfattigkommisjonen for Bergen, Sognekommisjonens regnskaper 1756-1797, inneholdende regnskapet til de fattige i Manger prestegjeld, Lindås prestegjeld og Haus prestegjeld.

Tingbøker for Nordhordland 1642-1752, avskrift ved Håkon Åsheim, ligger på Statsarkivet i Bergen i tillegg til at de ligger på Statsarkivet i Bergen sine hjemmesider.

Web adresser

Digitalarkivet: <http://digitalarkivet.uib.no/>

Familysearch, mormonerdatabasen, internettadresse: <http://www.familysearch.org/>

Loven av 1687, internett: <http://www.hf.uio.no/PNH/chr5web/chr5register.html>

Statistisk sentralbyrå: http://www.ssb.no/emner/historisk_statistikk/tabeller/3-3-13t.txt

Statsarkivet i Bergen sin hjemmeside: <http://digitalarkivet.no/sab/>

Vedlegg

Foreldre og besteforeldre til de uekte barna

Haus prestegjeld:

1741: Ole, foreldre Ole Ørjensøn Waxdall og Kari Johannisd: Olsnæs

Farmor og farfar: Ørjens Mikkelsen Indre Boge (ca. 1685-1741) gift 1709 med Brita Monsdtr. Vaksdal (ca. 1674-1744)

Mormor og morfar: Johannes Olsen Åsen/Hesjedal (ca. 1664-1720) gift 1692 med Kari Markusdtr. Olsnes (ca. 1669-1741)

1743: Lars, foreldre Rasmus Johansen Rongve og Marthe Jensdr. Rongve

Farmor og farfar: Johannes Jonsen Reistad (1694-1748) gift 1716 med Ingeborg Vemundsdr. Kallekleiv (ca. 1687-1771)

Mormor og morfar: Jens Larsen Mangersnes (ca. 1681-1741) og kona Brita Olsdr.
Anntun (ca. 1684-1754)

1744: Ingeborg, foreldre Jon Monson Midtbrudvig og Anna Olsdt. Schista

Farmor og farfar: Mons Jonsen Ytre Bruvik (ca. 1668-1744) gift 1712 med Agate Nilsdr.
Stanghelle (ca. 1683-1737)

Mormor og morfar: Ole og NN

1746: Marita, foreldre Rasmus Iversen Aandeland og Lucie KnudsDatter Fitje, Woss

Farmor og farfar: Iver og NN

Mormor og morfar: Knut Larsen Gjerdskvål (ca. 1692-1767) gift 1715 med Marta
Larsdr. Førre (død ca. 1721)

1747: Ole, foreldre Nils Olsøn Millesta og Dordi NilsD: Weaa

Farmor og farfar: Ole Nilsen Kalland (ca. 1681-1730) gift 1712 med Marta Nilsdr.
Toskhellern (ca. 1674-1765)

Mormor og morfar: Nils Helgesen Bukkestein (ca. 1673-1737) gift 1705 med Brita
Johannesdr. Veo (ca. 1680-1750)

1749: Karen Maria, foreldre Thevis Will, Bergen og Birthe ReinhardtsDaatter

Farmor og farfar: Thevis Wildessøn (død 1742) gift 1721 med Maria Margrethe Skubert
(død 1768)

Mormor og morfar: Reinhardt og NN

1752: Kari, foreldre Daniel Hansen og Karen GundersDatter, omløpende folk

Farmor og farfar: Hans og NN

Mormor og morfar: Gunder og NN

1752: Magdeli, foreldre Lars Nielsøn yttre Arne og Anna FabiansDatter Miellem

Farmor og farfar: Nils Knutsen Haugland (ca. 1675-etter 1723) gift 1717 med Magdeli
Nilsdr. Søre Askeland (1695-1764)

Mormor og morfar: Fabian Olsen Tunes (ca. 1686-1763) gift 1720 med Johanna Eilertsdr.
Mjeldheim (død før 1742)

1752: Ingebor, foreldre Johannes Michelsøn Tuenæs og Martha MichelsDatter Schulstad

Farmor og farfar: Mikkell Monsen Revheim (ca. 1686-1759) gift 1724 med Ingeborg
Mikkelsdr. Tunes (1694-1737)

Mormor og morfar: Mikkell Andersen Hana (ca. 1690-1750) gift 1719 med Gunnhild
Arnesdr. Skulstad (1699-1768)

1753: Anders, foreldre Lars Monssøn Lone og Martha KnudtsDatter Fitkie

Farmor og farfar: Mons Larsen Lone (1706-1769) gift 1735 med Kari Olsdr. Mele (1706-
etter 1751)

Mormor og morfar: Knut Torsteinsen Hatland (ca. 1684-1762) gift 1711 med Marta
Mathiasdatter Helland (ca. 1680-1756) Knut døde på Burkeland, Hamre og Marta døde
på Fitje, Gjerstad

1753: Ole, foreldre, Ole fra Hardanger og Elsebe HansDatter Tveiten, Os

Farmor og farfar: Ukjente

- Mormor og morfar: Hans og NN
- 1755: Anna, foreldre Anders Andersen Stammæs og Maria Sandvigdalen
Farmor og farfar: Anders Mikkelsen Stamnes (1700-1726) gift 1724 med Anna Andersdatter Dale (1700-1746)
Mormor og morfar: Ole og NN
- 1756: Mons, foreldre Halvor og Maritha MonsDatter
Farmor og farfar: Ukjente
Mormor og morfar: Mons Johannessen Ytre Boge (ca. 1666-1719) gift 1715 med Ingeborg Olsdr. Ytre Boge (ca. 1679-1774)
- 1757: Brithe, foreldre Siur Johannissøn Waatle og Guri OlsDatter
Farmor og farfar: Johannes Torstensen Votlo (1708-1793) gift 1736 med Brita Sjursdr. Vevletveit (1717-før 1745)
Mormor og morfar: Ole og NN
- 1757: Lars, foreldre Ole Iversen Hartvedt og Kari NielsDatter
Farmor og farfar: Iver Olsen Revheim (ca. 1678-1738) gift 1720 med Maria Olsdr. Småland (før 1692-etter 1734)
Mormor og morfar: Nils Bastesen Ytre Bruvik (1693-etter 1738) gift 1721 med Kari Andersdr. Gjerstad (1697-1764)
- 1759: Anfind, foreldre Matz Aandeland og Anna nedre Mielde
Farmor og farfar: Anders Tollefsen Viskedalen (ca. 1670-ca. 1733) og kona Gunnhild Hansdr. Nydalen (ca. 1673-1739)
Mormor og morfar: Anfind og NN
- 1759: Eli, foreldre Matz Aandeland og Anna nedre Mielde
Farmor og farfar: Anders Tollefsen Viskedalen (ca. 1670-ca. 1733) og kona Gunnhild Hansdr. Nydalen (ca. 1673-1739)
Mormor og morfar: Anfind og NN
- 1759: Brithe, foreldre Helgje Wedaae og Maritha JohannisDatter Stammæs
Farmor og farfar: Nils Helgesen Bukkestein (ca. 1673-1737) gift 1705 med Brita Johannesdr. Veo (ca. 1680-1750)
Mormor og morfar: Johannes Olsen Toskedalen (ca. 1689-1763) gift 1711 med Gjertrud Nilsdr. Stamnes (ca. 1682-1764)
- 1759: Anna, foreldre Ole Nielsen Solberg og Kari MonsDatter
Farmor og farfar: Nils og NN
Mormor og morfar: Mons og NN
- 1760: Mons*, foreldre Niels Magneson Rølland og Johanna MonsDatter Vindaasen
Farmor og farfar: Magne Nilsen Midt Mjelde (1697-1754) gift 1726 med Brita Nilsdr. Haus-Åsheim (1702-1744) Magne og Brita døde i Sandviken, Bergen
Mormor og morfar: Mons Andersen Dale (1698-1752) gift 1726 med Maria Rasmusdr. Nedste Mjelde (1701-1792)
- 1760: Michel, foreldre Endre Knudsen Biøndalen, Wosse og Dorthe MichelsDatter (Larsdatter er

det riktige), Wosse

Farmor og farfar: Knud og ukjent

Mormor og morfar: Lars Sjursen Kvitne (ca. 1691-1736) gift 1722 med Barbra Knutsdr.

Gjernes (fødsels og dødsår er foreløpig ukjent)

Lindås prestegjeld:

1741: Iver, foreldre fra Løveide (far skulle være Iver fra Gulen og mor Kari Løv.)

Farmor og farfar: Gregorius og Synneve Olsdatter

Mormor og morfar: Ole Andersen Løveide og kona Kari Jonsdr. (16??-1743)

1742: Brithe, foreldre Syver Frøsetter og Maritha Ellingsd. Bircheland

Farmor og farfar: Klaus Midttun, Gulen

Mormor og Morfar: Elling Olsen Frøset (ca. 1676-før 1740) og kona Brita (ca. 1670-1765)

1743: Knud, foreldre Christian Knuds. Hauckaas og Ingebor Syversd. Ulføen

Farmor og farfar: Knut Kristiansen Haukås (ca. 1671-1762) og kona Siri Gullaksdr.

Berfjord (ca. 1695-1785)

Mormor og Morfar: Sjur Monsen Ulvøy (ca. 1654-etter 1724) og kona NN

1743: Ingeborg, foreldre Knud Trodal og Maritha Bertelsd.

Farmor og farfar: Åmund Johannessen Trodal (ca. 1657-mellom 1701-1711) og kona NN

Mormor og morfar: Bertel Holmås, nevnt 1708-1715 og kona Marta Mikkelsdr. Trodal (Tingbok 41a)

1744: Christi, foreldre Hans Hansen, Voss og NN

Farmor og farfar: Hans og NN

Mormor og morfar: Ukjente

1745: Johannes, foreldre Ole Erichsen Tveito og Brithe GulichsD. Groven

Farmor og farfar: Erik Olsen Øvretveit (1703-ukjent) og kona NN (Toft, s. 434)

Mormor og morfar: Gullak Nilsen Fammestad (ca. 1669-1754) og kona Gjertrud Torkildsdr. Groven (ca. 1671-1761) (Toft, s. 427)

1746: Barbara Johanna, foreldre Ole og Catharina Scheen

Farmor og farfar: Antonius Eriksen Eide (ca. 1674-ca. 1741) gift med Randi Arnesdr.

Uppheim (død ca. 1732) (Aaland, s. 412)

Mormor og morfar: Svend Tomassen Scheen (14.08.1689-1776) og 1. kona Barbara Johanne Finde, død før 1745 (Lampe, s. 58)

1746: Jørgen, foreldre Niels Nielsen, Voss og Lucia, Bergen

Farmor og farfar: Niels og NN

Mormor og morfar: Ukjente

1746: Marithe, foreldre Niels Jacobsen Kleiven og Kari Olsd. Tufte

Farmor og farfar: Jacob Nilsen Kleiven (ca. 1683-etter 1742) og 1 kona død før 1742 (Toft, s. 518)

Mormor og morfar: Ole Johannessen Toft (ca. 1686-1766) og kona Marta Bastesdr. Toft

- (ca. 1686-1766) (Toft, s. 305)
- 1747: Christopher, Hans og Axelina, Landfarere
Farmor og farfar: Ukjente
Mormor og morfar: Ukjente
- 1747: Thore, foreldre Mons Monsen Knarvigen og Agatha NielsDatter Duesund
Farmor og farfar: Mons Knarvigen (ca. 1692-1755) og kona NN
Mormor og morfar: Nils Toresen Hosteland (ca. 1679-1754) og kona NN
- 1747: Niels, foreldre Niels Bastiansen Qvalvaagen og Kari MonsDatter Monsløb
Farmor og farfar: Bastian Christophersen Ruus (ca. 1684-1755) og kona Anne Kvalvågen (ca. 1679-1759)
Mormor og morfar: Mons Nilsen Monsløb (ca. 1697-etter 1723) og kona NN
- 1748: Anders, foreldre Knud Monsen Andviigen og Borni AndersDatter Qvingedalen
Farmor og farfar: Mons Jonsen Andvik (ca. 1675-1744) og kona NN
Mormor og morfar: Anders Jonsen Kvingedal (død ca. 1765) og 1 kona død før 1740
- 1750: Joen, foreldre Hans Larkolles og Axellina
Farmor og farfar: Ukjente
Mormor og morfar: Ukjente
- 1751: Sygni, foreldre Mons Knudsen Røe og Kari OlsD. Qvammen
Farmor og farfar: Knud Monsen Kvammen (ca. 1697-1766) og kona Anna Askildsdtr. Romarheim (ca. 1695-1766) (Toft, s. 246)
Mormor og morfar: Ole og NN
- 1751: Barbara, foreldre Baste Olsen Haugsdalen og Maritha MonsDatter Andvigen
Farmor og farfar: Ole Nilsen Haugsdalen (ca. 1671-1750) og kona Brita Bårdsdtr. Haugsdalen (ca. 1685-1751)
Mormor og morfar: Mons Monsen Andvik (ca. 1697-1745) og kona Guri Bårdsdtr. Andvik (ca. 1689-1770)
- 1753: Ingebor, foreldre Jonas Pedersen, Bergen og Mette HansDatter, Bergen
Farmor og farfar: Peder og NN
Mormor og morfar: Hans og NN
- 1754: Niels, foreldre Hans og Axeline
Farmor og farfar: Ukjente
Mormor og morfar: Ukjente
- 1754: Brite, foreldre Lars Tangedalen og Marita Hope
Farmor og farfar: Jon Kristoffersen Tangedal (ca. 1697-1770) og kona Anna Tangedal (ca. 1678-1758)
Mormor og morfar: Ukjente
- 1756: Niels, foreldre Hans og Azeline
Farmor og farfar: Ukjente
Mormor og morfar: Ukjente
- 1756: Jørgen, foreldre Jørgen Haugsdalen og Martha Andvig

Farmor og farfar: Mikkjel Jørgensen Haugsdal (ca. 1683-1765) og kona Kari Olsdtr. Haugsdal (1712-1797) Bønder

Mormor og morfar: Mons Monsen Andvik (ca. 1697-1745) og kona Guri Bårdsdtr. Andvik (ca. 1689-1770) Bønder

1757: Niels, foreldre Hans og Azeline

Farmor og farfar: Ukjente

Mormor og morfar: Ukjente

1759: Helge, foreldre Gabriel Bertelsen Bruland, Førde og Marie HansD. Qvame, Sunnmøre

Farmor og farfar: Bertel Nilsen Ullebust, gift 1728 med Helge Salamonsdtr. Åsen (død 1758)

Mormor og morfar: Hans og NN

1760: Peder Jacob Top, foreldre Peder Top og Hyberthe Wibe Juul, Nordland*

Farmor og farfar: Ukjente

Mormor og morfar: Kjøpmann i Trondheim Johan Michael Wibe Jensen Juel, født 8 desember 1697, og kona Helene Hybertsdatter, født 1695